

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Mgr. Tomáš Sluka

Školská exkurzia „Poznávame Slovensko“ (prierezové témy)

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Banská Bystrica
2015

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: Mgr. Tomáš Sluka

Kontakt na autora: Piaristické gymnázium Jozefa Braneckého, Palackého 4, 912 50
Trenčín
slukat@zoznam.sk

Názov OPS/OSO: Školská exkurzia „Poznávame Slovensko“ (prierezové témy)

Rok vytvorenia OPS/OSO: 2015
XIII. kolo výzvy

Odborné stanovisko vypracoval:

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov národného projektu Profesionálny a kariérny rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

organizačné formy vyučovania, školská exkurzia, školský výlet, prierezové témy, školská legislatíva

Anotácia

OPS sprostredkuje skúsenosti s prípravou, realizáciou a vyhodnotením školskej exkurzie s prírodovedným zameraním. OPS v prvej kapitole uvádza nevyhnutné teoretické súvislosti, ktoré by mal záujemca o prípravu exkurzie poznať a mal by ich vedieť pri príprave aplikovať. Druhá časť je popisom samotnej exkurzie, podrobným návodom, ktorý však dáva priestor na autentický vklad každého učiteľa. Dvojdňová exkurzia sa realizuje na trase Trenčín – Beckov – Moravany nad Váhom – Nitra – Hronský Beňadik – Levice – Brhlovce – Banská Štiavnica – Vyhne – Žarnovica – Partizánske – Bánovce nad Bebravou – Trenčín. V časti o výsledkoch exkurzie sú uvedené možnosti overenia efektívnosti a kvality exkurzie z edukačného hľadiska.

Akreditované programy kontinuálneho vzdelávania

Vzdelávanie v múzeu - medzipredmetový prístup pri osvojovaní znalostí a spôsobilostí žiakov	148
Geografická exkurzia v edukačnom procese	408
Príprava a realizácia vzdelávania v teréne z geografie (vlastivedy)	492

OBSAH

ÚVOD	5
1 ŠKOLSKÁ EXKURZIA – TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ.....	7
1.1 Exkurzia ako organizačná forma vyučovania.....	7
1.2 Exkurzia a výlet z legislatívneho hľadiska.....	10
1.3 Školská exkurzia a prierezové témy.....	12
2 PRÍPRAVA A REALIZÁCIA EXKURZIE A VÝLETU.....	16
2.1 Ciele exkurzie.....	16
2.2 Príprava exkurzie.....	16
2.3 Realizácia exkurzie, organizácia a metodický materiál.....	19
2.4 Zhodnotenie a využitie výsledkov exkurzie.....	27
ZÁVER	29
ZOZNAM PRÍLOH	30

ÚVOD

Predkladám OPS na základe dlhoročných skúsenosti učiteľa biológie a geografie. OPS je o príprave a realizácii školskej exkurzie najmä s prírodovedným zameraním, ale dôležitým aspektom je, že sa v teréne žiaci stretnú aj z poznatkami a objektmi, ktoré patria skôr do kompetencie iných predmetov. Tento fakt prepojenia viacerých vzdelávacích oblastí považujem za veľmi dôležitý, pretože vedie žiakov k pochopeniu, že v reálnom živote spolu súvisia rôznorodé javy, čo si nemusia uvedomovať v škole, kde sa preberajú na jednotlivých predmetoch javy a procesy stále dosť izolovane.

V prvej časti OPS informujem záujemcov o jej realizáciu o teoretických pedagogických súvislostiach školskej exkurzie, o jej edukačných benefitoch. V druhej praktickej časti OPS sprostredkujem podrobný návod – manuál na prípravu a realizáciu kvalitnej školskej exkurzie. Príprava a realizácia exkurzie si vyžaduje veľmi veľa času, ale je opakovateľne použiteľná a jej prínos ďaleko presiahne náročnosť prvotnej prípravy. V prvom rade sa musí tematické zameranie školskej exkurzie zhodovať so štátnym a školským vzdelávacím plánom. Potom sa plánuje trasa exkurzie s jednotlivými zástavkami a časový harmonogram. Moja exkurzie sa realizuje dva dni. S tým súvisia organizačné zabezpečenia (autobus, ubytovanie pre žiakov, ubytovanie pre vodiča autobusu, zabezpečenie stravovania, hygieny, oddychu, prípadne účasti na bohoslužbe, dopredu sa musia dohodnúť skupinové vstupy do múzeí, zľavy a pod.). Na základe týchto informácií sa pristupuje k rozpočtu na žiaka, ďalej treba vyžiadať informovaný súhlas od zákonných zástupcov žiakov, žiadosť o povolenie na exkurziu s jej presným popisom sa predloží s dostatočným predstihom vedeniu školy. Žiakov sa následne informujú o priebehu a podmienkach exkurzie, dostanú úlohy, zabezpečia si pomôcky, ktoré budú v teréne potrebovať, zabezpečia si vybavenie, oblečenie a pod. Žiakov je vhodné rozdeliť do skupín v ktorých budú plniť úlohy v teréne. Po realizácii exkurzie nasleduje posledná fáza – žiaci spracujú zozbieraný materiál a prezentujú ho. Nasleduje hodnotenie výsledkov, učiteľ z hľadiska zlepšovania kvality, môže od žiakov požadovať vyplnenie dotazníka o exkurzii. Získané informácie o priebehu názoroch žiakov a ďalších učiteľov, prípadne rodičov zúčastnených na exkurzii sa zapracujú do prípravy exkurzie v ďalšom roku.

Vyučovanie geológie, geografie, environmentalistických tém nemôže dokonale splniť svoj účel, ciele a prepojenie v zmysle prierezových tém bez názornosti, bez ukážok, bez exkurzií v prírode. Prostredníctvom exkurzie je možné sprístupňovať učivo zaujímavo a názorne, pričom sa veľmi efektívne rozvíjajú aj kľúčové kompetencie žiakov. Žiaci sa učia vnímať predmety a javy priamo v ich prirodzenom autentickom prostredí „in situ“, majú možnosť hľadať rôzne detaily a súvislosti, ktoré by im v abstraktnom ponímaní pri učení sa v triede mohli uniknúť. Priamo v lokalite môžu analyzovať rozdielne typy krajiny, prírodného prostredia či rôzne typy vplyvov činnosti človeka, môžu minerály, horniny a skameneliny skúmať v ich náleziskách vrstkými zmyslami. Exkurzia môže efektívne zabezpečiť transfer teoreticky osvojeného učiva v škole do praxe, ako aj sprostredkovanie skúseností žiakom, ktoré by u nich formovali pozitívne postoje k učeniu sa v škole a vzdelávaniu vôbec ako k zmysluplným a hodnotným činnostiam, ktoré sú pre nich tou najlepšou investíciou do budúcnosti. Exkurzie majú okrem získavania množstva poznatkov a vedomostí vplyv aj na získavanie rôznych zručností – kľúčových kompetencií. Pri návšteve lokalít žiaci rozvíjajú svoje komunikatívne zručnosti, učia sa vyjadriť vlastný názor ústnou alebo písomnou formou.

Rozvíjajú svoje numerické zručnosti, keď zhromažďujú, triedia a analyzujú údaje a interpretujú získané štatistické údaje. V komunikácii v skupinách či s odborníkmi sa rozvíjajú aj sociálne zručnosti a vzájomná kooperácia žiakov. Rozvíjajú sa prezentačné zručnosti žiakov, pretože závery, pozorovania z exkurzie, fotodokumentáciu, či videozáznam žiaci môžu spracovať do ucelenej reportáže v triede. Exkurzia okrem vzdelávania aj vychováva. Žiaci spoznávajú vlasť, jej prírodné osobitosti, výsledky práce ľudí, nenásilne sú vedení k tomu, aby si vážili a chránili svoje okolie. Žiaci sú nútení plniť si základné povinnosti, ktoré na exkurzii dostanú. Musia sa prispôbovať kolektívu, požiadavkám okolia – spolužiakov, učiteľa či sprievodcu. V neposlednom rade exkurzie ponúkajú široké možnosti, ako vychovávať žiakov k estetickému cíteniu. Učíme žiakov všímať si prírodné krásy, krásy umenia, krásu okolitej krajiny. Prírodovedná exkurzia ponúka jednu z najlepších možností upevniť v žiakoch environmentálne cítenie. Cieľom environmentálnej výchovy žiakov základných a stredných škôl je „formovať a rozvíjať také osobnostné kvality, ktoré ich urobia schopnými chrániť a zlepšovať životné prostredie“ (Ministerstvo školstva SR, 1996, Učebné osnovy environmentálnej výchovy, s. 1). Obsah environmentálnej výchovy umožňuje chápať, analyzovať a hodnotiť vzťahy medzi človekom a jeho životným prostredím na základe poznávania ekologických procesov, ktorými sa riadi život na zemi, geomorfologických a klimatických podmienok ovplyvňujúcich činnosť ľudí a ďalších živých organizmov. „Priamo účasť žiakov na riešení environmentálnych problémov je najlepším predpokladom utvorenia ich ochranárskych postojov“ (Ministerstvo školstva SR, 1996, Učebné osnovy environmentálnej výchovy, s. 12). Exkurzia pre samotného učiteľa prináša vzrušujúce spestrenie pedagogickej práce, čo považujem za veľmi dôležité najmä z hľadiska prevencie tzv. vyhorenia. Tvorivosť učiteľa sa môže naplno rozvinúť. Exkurziu s rovnakým zameraním možno každý rok napláňovať trochu inak (doprava, zastávky, ubytovanie...) čo odbúra rutinu, ktorej je v práci učiteľa naozaj dost. Dobré vyučovanie je také, keď sa aj učiteľ niečo naučí. Exkurzia je možnosťou pre zdokonaľovanie a overovanie schopností samotných učiteľov. Vydarené, dobre napláňované a realizované exkurzie sa môžu stať významnou položkou profesionálneho portfólia učiteľa. Moja OPS by mala záujemcom o realizáciu školských exkurzií, že vynaložená počiatočná námaha sa mnohonásobne vráti v podobe spokojnosti všetkých zainteresovaných – žiakov, učiteľov, vedenia školy a aj rodičov.

1 ŠKOLSKÁ EXKURZIA – TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

Príprava a realizácia exkurzie je náročnejšia ako príprava na klasickú vyučovaciu hodinu v triede. Myslím si, že ich kvalita sa zvyšuje s praktickými pedagogickými skúsenosťami učiteľa, ale je to práve náročná príprava a realizácia, ktorá mnohých kolegov odradí. V tejto kapitole uvádzam teoretické súvislosti, bez ktorých sa kvalitná príprava exkurzie, či zmysluplného výletu nezaobíde. Didaktické a legislatívne hľadisko nemôžeme obchádzať, ak chceme žiakom aj seba pripraviť a prežiť mimoriadny edukačný zážitok, ktorým vydarená exkurzia určite je.

1.1 Exkurzia ako organizačná forma vyučovania

Petlák (1997, s. 139) uvádza že: „organizačná forma vyučovania je časová jednotka zameraná na realizovanie obsahu vyučovania a výchovnovzdelávacích cieľov, pričom sa uplatňujú a využívajú viaceré výchovnovzdelávacie metódy a prostriedky, rešpektujú didaktické zásady a je v nej interakcia medzi učiteľom a žiakom“ Pri zohľadnení časového hľadiska je potom organizačnou formou nielen vyučovacia hodina, ale aj vychádzka, výlet či exkurzia.

Vychádzka je časovo kratšia forma (1 – 2 hodiny), uskutočňuje sa do blízkosti školy (do parku, k rybníku, do lesa, na pole atď.) Žiaci spoznávajú predmety, veci a javy, ktoré sú blízko školy. Bezprostredná skúsenosť prispieva k vytváraniu správnych predstáv a vedomostí. Exkurzia plní podobnú úlohu ako vychádzka, ale je náročnejšia na prípravu a má väčšie časové rozpätie. Exkurzie podľa zamerania delíme na vlastivedné, zemepisné, prírodovedné, historické, exkurzie do výrobných podnikov. Vychádzka aj exkurzia môžu byť zamerané monotematicky, alebo môžu byť komplexné, medzipredmetové, prierezové. Aby vychádzka a exkurzia splnili výchovno-vzdelávacie ciele, je potrebná dôkladná príprava učiteľa – vytýčenie cieľa, výber metód, preskúmanie miesta, príprava odborného sprievodcu, informácia pre rodičov a vedenie školy a pod., a dôkladná príprava žiakov – majú poznať ciele pozorovania, majú byť poučení o správaní, o bezpečnosti a pod. Vychádzky a exkurzie majú veľký vzdelávací účinok – žiaci pozorujú predmety, ľudí a javy v skutočných podmienkach, čím získavajú správne a komplexnejšie vedomosti. Výlet sa uskutočňuje spravidla na konci školského roka. Má mať oddychovo-rekreačný charakter, ale môže plniť významné vzdelávacie a výchovné ciele. Výlet treba podrobne naplánovať, pripraviť žiakov, vykonať organizačné opatrenia, zabezpečiť po finančnej stránke, vytýčiť vzdelávacie a výchovné ciele. Je dobre, keď sa do prípravy výletu zapoja aj žiaci, prípadne aj ich rodičia. Ak majú byť tieto formy didakticky prínosné sú nepomerne náročnejšie ako príprava učiteľa a žiakov na vyučovaciu hodinu v triede tieto formy (Petlák 1997).

Ferianc (1997) uvádza definíciu podľa Vasila: „Vychádzky a exkurzie sa zaraďujú medzi organizačné formy vyučovania. V ich rámci učiteľ využíva rozličné druhy vyučovacích metód, najmä názorné metódy (pozorovanie), ústne metódy (opis, vysvetľovanie, rozhovor) a veľa učebných pomôcok.“ Podľa autora zahŕňa príprava exkurzie tieto etapy: plán, uskutočnenie a zhrnutie. Cieľ exkurzie vychádza z učebných osnov. Učiteľ má naladiť žiakov v procese motivácie na ich vlastný tvorivý prístup počas exkurzie. Je spolupracujúci, odmeňujúci, akceptujúci a empatický. Záver exkurzie je veľmi dôležitý. Exkurzia sa musí odraziť vo vedomom prehĺbení poznatkov žiakov.

Turek (2014, str. 299) uvádza Velikaničovu definíciu organizačných foriem vyučovacieho procesu: „organizačné usporiadanie podmienok vyučovania na

realizovanie obsahu vyučovania pri uplatňovaní jednej alebo viacerých metód vyučovania, vhodných učebných pomôcok a didaktických prostriedkov a pri rešpektovaní didaktických princípov“

Exkurzia je mimoškolská hromadná organizačná forma s využitím skupinovej aj individuálnej práce žiakov. Umožní žiakom poznávanie predmetov, procesov a javov v pôvodnom typickom prostredí.

Exkurzie je možné deliť na základe témy:

- tematické exkurzie (jedna téma z učiva)
- komplexné exkurzie (viac tematických celkov)
- komplexné medzipredmetové exkurzie (viac predmetov)

alebo na základe didaktickej funkcie:

- úvodné exkurzie (zhromaždenie materiálu pre nasledujúcu tému, motivácia žiakov)
- záverečné exkurzie (upevnenie a prehĺbenie učiva)

Tolmáči (2008) uvádza ešte hľadisko prostredia:

- Exkurzie v prírodnom prostredí. Pozorovanie a poznávanie priamo v prírode je veľmi účinný spôsob nadobúdania poznatkov, prispieva k vytváraniu správnych predstáv a vedomostí. Patria sem exkurzie do pohoria, lesa, jaskyne, k rieke a pod.
- Exkurzie do výrobných podnikov. Patria sem exkurzie do elektrární,
- potravinárskych, elektrotechnických podnikov a pod.
- Exkurzie do kultúrnych inštitúcií. Patria sem exkurzie na výstavy, do múzeí a pod.
- Exkurzie riadené na diaľku. Ide o exkurzie, pri realizácii ktorých je časť žiakov v exteriéri (teréne) a časť ostáva v učebni (triede). Obe skupiny žiakov používajú komunikačnú a záznamovú techniku, ktorá umožňuje priame prepojenie účastníkov v reálnom čase. Prvým projektom riadených exkurzií na Slovensku bol projekt RAFT

Turek odporúča nasledujúci postup pri realizácii exkurzie:

1. Príprava exkurzie.

Cieľ, obsah a termín exkurzie majú byť súčasťou tematických plánov. Učiteľ by sa mal dopredu zoznámiť s objektmi, kde sa bude exkurzia realizovať, podrobne preskúmať všetky podmienky a možnosti edukačného vplyvu. Potom spresní ciele exkurzie a časový rozpis. Pripraví žiakov objasnením cieľov, obsahu a postupu pri exkurzii, zopakuje učivo, rozdelí úlohy, ktoré budú v priebehu exkurzie riešiť.

2. Realizácia exkurzie.

Na mieste exkurzie učiteľ pripomenie žiakom ciele a priebeh exkurzie, bezpečnostné požiadavky. Zopakuje a preverí požadované vedomosti, pridelenie úloh. Potom nasleduje vlastná exkurzia. Hlavnou metódou je informačno-receptívna metóda. Výklad má byť stručný, zrozumiteľný pre všetkých žiakov. Učiteľ podnecuje aktivitu a zvedavosť žiakov, upozorňuje na dôležité momenty, pýta sa žiakov, odpovedá na ich otázky, dbá na dodržiavanie bezpečnostných predpisov a na zber podkladov pre riešenie

žiackych úloh. Nasleduje záverečná beseda, kde sa rekapituluje priebeh exkurzie a kontrolujú sa úlohy. Učiteľ stručne zhrnie exkurziu.

3. Zhodnotenie a využitie výsledkov exkurzie.

Ďalšie vyučovacie hodiny využívajú výsledky exkurzie. Vedomosti sa ešte prehĺbia, systematizujú. Vyhodnotí sa riešenie úloh a výstupov z exkurzie.

Podľa Žoldošovej (2006) sú exkurzie, vychádzky a výlety efektívnym prepojením prírodovedných aktivít realizovaných v triede s každodennou skúsenosťou. Potrebné je dobré plánovanie, najmä príprava detí pred exkurziou, aby sa deti naučili to čo je cieľom exkurzie, rozvíjali také predstavy, pre ktoré bola exkurzia plánovaná. Učiteľ by mal pripraviť súbor motivačných a evokujúcich otázok, ktoré deti evokujú ku skúmaniu. Prírodné prostredie sa maximálne využíva, pretože ho nemožno vnášať v jeho komplexnosti do školskej triedy. V rámci exkurzie sa navštevujú rôzne centrá prírodovedného vzdelávania v teréne, ktoré umožňujú:

- využitie prírodného prostredia pre štúdium javov a predmetov
- využitie prírodovedných vedeckých metód ako je pozorovanie a experiment
- aktívny prístup k vlastnému vzdelávaniu
- flexibilnejšie využitie doterajších skúseností
- prirodzenú integráciu predmetov (medzipredmetové vzťahy)
- podporu sociálneho charakteru učenia (skupinové vyučovanie, kooperatívne vyučovanie).

Autorka zdôrazňuje pragmatizmus získaných vedomostí (prepojenie školy so životom, detské predstavy sa spájajú s priamou skúsenosťou s prírodnými javmi), integráciu poznatkov (medzipredmetové vzťahy), zvýšenie motivácie k učeniu sa.

Medzi metódami a formami vyučovania je úzky vzťah. Podľa Blaška (2013) metódy výučby zachytávajú vnútornú stránku výučby, vonkajšia stránka je formou výučby. Pod pojmom formy výučby rozumie usporiadanie výučby z hľadiska vonkajších prejavov činností učiteľa a študentov pri osvojovaní obsahu výučby. Ak sa učiteľ a študent zhovárajú – je to forma rozhovoru, ak učiteľ robí pokus – je to forma demonštrácie experimentu, ak študent pracuje bez pomoci učiteľa – je to forma samostatnej práce, ak učiteľ pracuje so skupinami študentov v triede – je to forma skupinovej práce, ak učiteľ je so študentmi na exkurzii – je to forma exkurzie. Formy výučby ako útvary, ktoré slúžia na realizáciu cieľov výučby, možno rozdeliť podľa kritérií, ktoré boli brané do úvahy. Organizačná forma predstavuje také vonkajšie usporiadanie procesu výučby a podmienok, ktoré je určené miestom, časom i pracovnou náplňou. Patria sem vyučovacie, mimovyučovacie a mimoškolské formy:

- vyučovacia hodina
- laboratórna práca
- odborný výcvik, prax
- kurzy
- projekty
- exkurzia, výlet, vychádzka
- brigáda
- záujmová činnosť, krúžok

- konzultácie
- návšteva výstavy, koncertu, múzea, či inej inštitúcie
- študentská konferencia, súťaž, kultúrne vystúpenie
- domáca práca

Vargová (2007) zdôrazňuje, že dôležitým aspektom je zabezpečenie ochrany zdravia pri exkurziách, školských výletoch a vychádzkach. Exkurzia sa organizuje za účelom prepojenia teórie s praxou. Exkurzia je zaradená do vyučovania v súlade s učebným plánom a plánom exkurzií školy. Má byť vopred povolená riaditeľom. Má byť určený termín, miesto, bezpečnostné a hygienické zabezpečenie. Zákonní zástupcovia musia byť oboznámení s exkurziou, majú poznať cieľ, miesto konania exkurzie, miesto zrazu, čas odchodu a príchodu, spôsob prepravy, stravovanie a i. V rámci uplatnenia medzipredmetových vzťahov môže učiteľ využiť napr. hodinu slovenského jazyka (opis exkurzie, esej), informatiky (prezentácie), výtvarnej výchovy (nakresli čo ťa zaujalo na exkurzii). Vhodné je v závere aj vyhodnotenie správania žiakov počas exkurzie.

Exkurzie ako súčasť vzdelávania výchovy využívajú aj v zahraničí. Britský autor Petty (2006) charakterizuje exkurzie ako vyučovacie metódy z ktorých si žiaci najviac pamätajú a zároveň sú veľmi užitočné pre vzťah učiteľ – žiaci za predpokladu, že sú dobre naplánované. Exkurzie žiakov motivujú a umožňujú, aby do učenia vstúpil skutočný svet. Učiteľ plánujúci exkurziu by si mal položiť nasledovné otázky:

- Chystám sa so žiakmi navštíviť inštitúciu, ktorá už má pre nich pripravené materiály?
- Bol som už na miestach kde bude exkurzia prebiehať?
- Čo by mala exkurzia žiakom dať?
- Nebolo by vhodné vypracovať pre žiakov pracovný list, alebo ich upozorniť, aby dávali pozor na niečo konkrétne?

Ak zhrniem uvedené teoretických súvislosti, potom je školská exkurzia veľmi efektívna, pretože prepája teoretické vedomosti a prax, ale len ak je dobre naplánovaná. Exkurzia umožňuje využitie prierezových tém, medzipredmetových vzťahov, má aj výchovný aspekt. Príprava a realizácia kvalitnej exkurzie je náročná na čas, odbornosť a skúsenosti pedagóga. Ako organizačná forma sa využíva už dlhé obdobie, ale patrí k moderným nástrojom edukácie overených časom. Pri príprave kvalitnej exkurzie sa učiteľ musí riadiť školskou legislatívou, ktorej relevantné časti týkajúce sa výletov a exkurzií som vybral v nasledujúcej podkapitole.

1.2 Exkurzia a výlet z legislatívneho hľadiska

Základná norma záväzná pre školy je zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon). Práva a povinnosti v týchto zákonoch sa vzťahujú aj na organizovanie výletov a exkurzií. § 2 písm. y definuje pojem informovaného súhlasu zákonného zástupcu žiaka: „informovaným súhlasom písomný súhlas fyzickej osoby, v ktorom sa okrem jej vlastnoručného podpisu uvedie, že táto osoba bola riadne poučená o

dôsledkoch jej súhlasu“ Dôležitá zákonná povinnosť škôl je zabezpečenie bezpečnosti a ochrany zdravia žiakov, ustanovená v § 152. uvedeného zákona:

§ 152

Bezpečnosť a ochrana zdravia vo výchove a vzdelávaní

Školy a školské zariadenia sú pri výchove a vzdelávaní, pri činnostiach priamo súvisiacich s výchovou a vzdelávaním a pri poskytovaní služieb povinné

- a) prihliadať na základné fyziologické potreby detí a žiakov,
- b) vytvárať podmienky na zdravý vývin detí a žiakov a na predchádzanie sociálno-patologickým javom,
- c) zaistiť bezpečnosť a ochranu zdravia detí a žiakov,
- d) poskytnúť nevyhnutné informácie na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia detí a žiakov,
- e) viesť evidenciu školských úrazov detí a žiakov, ku ktorým prišlo počas výchovno-vzdelávacieho procesu a pri činnostiach organizovaných školou; pri vzniku školského úrazu vyhotoviť záznam o školskom úraze.

V súvislosti so školským zákonom MŠSR vydalo vyhlášky č. 320/2009 o základnej škole a č. 282/2009 o strednej škole. Podľa nich má základná škola pri organizovaní výletov a exkurzií tieto povinnosti, ktorých podrobnejšie podmienky určujú ods. 1, 2 a 8 §7 vyhlášky č. 320/2008 v znení neskorších predpisov:

§7

Organizácia výletov, exkurzií a výcvikov

(1) Škola môže organizovať s informovaným súhlasom zákonného zástupcu žiaka lyžiarsky výcvik alebo snoubordingový výcvik (ďalej len "lyžiarsky výcvik"), plavecký výcvik, školské výlety, exkurzie a školy v prírode, ktoré podľa návrhov triednych učiteľov zaradiť riaditeľ do plánu práce školy. V jednom informovanom súhlase môže zákonný zástupca žiaka vyjadriť súhlas s uskutočnením viacerých aktivít. Pred uskutočnením výletu, exkurzie a výcvikov zodpovedný učiteľ napíše záznam o organizácii a poučení o bezpečnosti a ochrane zdravia. Pre žiakov, ktorí sa na uvedených aktivitách nezúčastnia, sa zabezpečí náhradné vyučovanie.

(2) Pre žiakov prvého ročníka až štvrtého ročníka sa v školskom roku môže organizovať jeden jednodňový výlet, pre žiakov piateho ročníka až deviatego ročníka dva jednodňové výlety alebo jeden dvojdňový výlet. Žiakom piateho ročníka až deviatego ročníka možno školský výlet predĺžiť o dva dni pracovného pokoja.

...

(8) Náklady spojené s plaveckým výcvikom, lyžiarskym výcvikom, výletom, exkurziou a jazykovým pobytom v zahraničí hradí žiakovi jeho zákonný zástupca.

Pedagogickému zamestnancovi poskytuje náhrady pri pracovnej ceste zamestnávateľ podľa osobitného predpisu.

Pre strednú školu platí vyhláška MŠSR č. 282/2009 Z. z. v znení neskorších predpisov, konkrétne ustanovenia § 7 ods. 1, 2,3,7 a 8:

§7 Súčasti výchovy a vzdelávania

(1) Súčasťou výchovy a vzdelávania žiakov v stredných školách je exkurzia, kurz na ochranu života a zdravia a kurz pohybových aktivít v prírode, ktoré sú uvedené v učebnom pláne školského vzdelávacieho programu; súčasťou výchovy a vzdelávania žiakov v stredných školách môže byť aj školský výlet. O organizácii týchto súčastí výchovy a vzdelávania stredná škola informuje zákonného zástupcu žiaka alebo zástupcu zariadenia.

(2) Riaditeľ strednej školy alebo ním poverený pedagogický zamestnanec pred uskutočnením exkurzie, kurzu na ochranu života a zdravia, kurzu pohybových aktivít v prírode alebo školského výletu poučí účastníkov o bezpečnosti a ochrane zdravia. O poučení sa vyhotoví písomný záznam. Záznam o poučení podpíšu všetci poučení účastníci a osoba, ktorá poučenie vykonala.

(3) Pre žiakov, ktorí sa exkurzie, kurzu na ochranu života a zdravia, kurzu pohybových aktivít v prírode alebo školského výletu nezúčastnia, zabezpečí riaditeľ strednej školy náhradné vyučovanie.

...

(7) Počas exkurzie, turistického kurzu, kurzu iných športov alebo školského výletu tvorí skupinu jedného pedagogického zamestnanca najviac 25 žiakov. Jedno lyžiarske družstvo tvorí najviac 15 žiakov a jedno snoubordingové družstvo tvorí najviac 10 žiakov. Jedno plavecké družstvo tvorí najviac 10 žiakov.

(8) Školské výlety sa môžu organizovať raz v školskom roku a trvajú najviac dva vyučovacie dni.

Podľa názoru právniky Kašiara (2011), ktorý sa opiera o relevantnú legislatívu, je za organizovanie, bezpečnosť a disciplínu žiakov, ktorý sa zúčastňujú výletu, či exkurzie zodpovedný pedagogický dozor, ktorý schválil riaditeľ školy. Ak škola organizuje výlet prostredníctvom cestovnej kancelárie, je za objednaný a zaplatený program zodpovedná CK (výklad, vedenie turistickými trasami, dodržanie časového harmonogramu, platené vstupy a pod.). Riaditeľ školy by mal v nadväznosti na citovanú legislatívu vydať organizačnú smernicu o organizovaní školských výletov. Sú v nej dané najmä povinnosti pedagógov pri organizovaní a uskutočňovaní školských výletov podľa podmienok školy. So smernicou musia byť oboznámení všetci pedagógovia. Je záväzná pre ich prácu v rámci výchovno-vyučovacích akcií. Jej porušenie sa berie ako porušenie pracovnej disciplíny a vyvodzujú sa dôsledky podľa Zákonníka práce.

1.3 Školská exkurzia a prierezové témy

Podľa štátneho vzdelávacieho programu (ŠPÚ, 2014) sú povinnou súčasťou obsahu vzdelávania prierezové témy, ktoré sa spravidla prelínajú cez vzdelávacie oblasti. Prierezové témy je možné realizovať viacerými formami – ako integrovanú súčasť vzdelávacieho obsahu oblastí vzdelávania a vhodných vyučovacích predmetov, ako samostatný učebný predmet v rámci rozširujúcich hodín (pri profilácii školy), vhodná je forma projektu (v rozsahu počtu hodín, ktoré sú pridelené téme) alebo veľmi efektívnou formou kurzu. Nevyhnutnou podmienkou účinnosti a neformálnej realizácie témy je používanie aktivizujúcich, interaktívnych učebných metód. Výber spôsobu a času realizácie prierezovej témy je v kompetencii každej školy.

Na úrovni vyššieho sekundárneho vzdelávania zavádza Štátny vzdelávací program prierezové témy: multikultúrna výchova, mediálna výchova, osobnostný a sociálny rozvoj, environmentálna výchova, ochrana života a zdravia, tvorba projektu a prezentačné zručnosti.

V tejto súvislosti je školská exkurzia priestorom na realizáciu najmä týchto prierezových tém:

Osobnostný a sociálny rozvoj

Téma sa prelína celým vzdelávaním, jej cieľom je prispieť ku komplexnému osobnostnému rastu žiaka a rozvoju jeho životných zručností. Uplatňovaním tejto prierezovej témy sa vytvára prostredie pre podporu individuality a zdravého sebedomia žiaka na jednej strane a rozvoj zmyslu pre spoločnosť založenej na rovnosti a tolerancii na druhej strane. Cieľom jej uplatňovania je nasmerovať žiakov k:

- porozumeniu sebe a iným
- získavaniu pozitívneho postoja k sebe a druhým
- zvládaniu vlastného správania - formovaniu dobrých medziľudských vzťahov v triede i mimo nej
- rozvíjaniu základných zručností komunikácie a vzájomnej spolupráce
- získaniu základných sociálnych zručností pre riešenie rôznych situácií
- akceptácii rôznych typov ľudí, názorov, prístupov k riešeniu problémov
- uplatňovaniu základných princípov zdravého životného štýlu a nerizikového správania v každodennom živote

Prierezová téma osobnostný a sociálny rozvoj vytvára priestor pre uplatnenie medzipredmetových vzťahov a aktivizujúcich participatívnych vyučovacích metód, ako sú projektová, kooperatívna a problémová metóda. Môže sa napríklad realizovať prostredníctvom modelových situácií, diskusií, hier a iných interaktívnych metód, pričom pedagógovia môžu využívať i pomoc iných odborníkov. Škola má na výber viaceré formy jej realizácie – buď integrované v rámci jednotlivých povinných predmetov alebo formou voliteľného predmetu. Veľmi prospešná je aj forma kurzu alebo iná cieleňá mimovyučovacia aktivita (aj triednická hodina). Pri správnom uplatňovaní významne prispieva k dobrej sociálnej klíme školy a dobrým vzťahom medzi pedagógmi a žiakmi.

Environmentálna výchova

Environmentálna výchova vedie žiakov ku komplexnému pochopeniu vzájomných vzťahov medzi organizmami a vzťahom človeka k životnému prostrediu. Ide o rozvíjanie a najmä pochopenie nevyhnutného prechodu k udržateľnému rozvoju spoločnosti, ktorý umožňuje sledovať a uvedomovať si dynamicky sa vyvíjajúce vzťahy medzi človekom a prostredím,

kde sú vzájomne prepojené aspekty ekologické, ekonomické a sociálne. Na realizácii prierezovej témy sa podieľajú viaceré vzdelávacie oblasti (učebné predmety). Vzájomným prepojením, rozšírením, upevňovaním a systematizáciou vedomostí, špeciálnych návykov a zručností upozorňujeme žiakov na súvislosti medzi poznatkami, ktoré si už osvojili na pochopenie problematiky zo širšieho pohľadu. Len tak dokážu skutočne pochopiť globálne problémy. Pochopenie je základnou podmienkou aktívneho prístupu žiakov k efektívnej ochrane a udržateľnému stavu životného prostredia. Cieľom je rozvíjať u žiakov tieto schopnosti:

- schopnosť chápať, analyzovať a hodnotiť vzťahy medzi človekom a jeho životným prostredím na základe poznania zákonov, ktorými sa riadi život na Zemi
- poznať a chápať súvislosti medzi vývojom ľudskej populácie a vzťahom k prostrediu v rôznych oblastiach sveta
- schopnosť pochopiť súvislosti medzi lokálnymi a globálnymi problémami a vlastnú zodpovednosť vo vzťahu k prostrediu
- poskytovať vedomosti, zručnosti a návyky, ktoré sú nevyhnutné pre každodenné konanie a postoje človeka k životnému prostrediu
- rozvíjať spoluprácu pri ochrane a tvorbe životného prostredia na miestnej, regionálnej a medzinárodnej úrovni
- pochopiť sociálne a kultúrne vplyvy, ktoré determinujú ľudské hodnoty a správanie, vedomie individuálnej zodpovednosti za vzťah človeka k prostrediu ako spotrebiteľa a výrobcu
- vedieť hodnotiť objektívnosť a závažnosť informácií o stave životného prostredia a komunikovať o nich, racionálne ich obhajovať a zdôvodňovať svoje názory a stanoviská
- schopnosť využívať informačné a komunikačné technológie a prostriedky pri získavaní a spracúvaní informácií, ako aj prezentácii vlastnej práce
- vnímať život ako najvyššiu hodnotu
- pochopiť význam udržateľného rozvoja ako pozitívnej perspektívy ďalšieho vývoja ľudskej spoločnosti
- posilňovať pocit zodpovednosti vo vzťahu k živým organizmom a ich prostrediu
- podporovať aktívny prístup k tvorbe a ochrane životného prostredia prostredníctvom praktickej výučby
- posilňovať pocit zodpovednosti vo vzťahu k zdravému životnému štýlu a k vnímaniu estetických hodnôt prostredia
- schopnosť vnímať a citlivo pristupovať k prírode a prírodnému a kultúrnemu dedičstvu
- prehlbovať, rozvíjať a upevňovať hodnotový systém v prospech konania k životnému prostrediu
- rozvíjať schopnosť kooperovať v skupine, deliť si úlohy, niesť zodpovednosť

Ochrana života a zdravia

Ochrana života a zdravia integruje postoje, vedomosti a zručnosti žiakov zamerané na ochranu života a zdravia v mimoriadnych situáciách, tiež pri pobyte a pohybe v prírode, ktoré môžu vzniknúť vplyvom nepredvídaných skutočností ohrozujúcich človeka a jeho okolie. Kompetencie zahŕňajú individuálne, medziľudské aspekty a pokrývajú formy správania, ktoré jednotlivec využíva na efektívnu a konštruktívnu účasť na spoločenskom živote v prípadoch riešenia konfliktov. Základné zručnosti v rámci tejto kompetencie zahŕňajú schopnosť účelne komunikovať v rozličných prostrediach a situáciách ohrozujúcich život a zdravie človeka.

Tieto spoločenské a občianske kompetencie by mali ovplyvniť schopnosť žiakov zvládať stres a frustráciu, komunikáciu s inými ľuďmi a solidaritu pri riešení problémov širšej komunity ľudí. Téma rozvíja u žiakov stránku:

- morálnu, ktorá tvorí základ ich vlasteneckého a národného cítania
- odbornú, ktorá im umožňuje osvojenie vedomostí a zručností v sebaochrane a poskytovaní pomoci iným v prípade ohrozenia zdravia a života
- psychologickú, ktorá pôsobí na proces adaptácie v požiadavkách záťažových situácií
- fyzickú, pre ktorú je charakteristická tvorba predpokladov na dosiahnutie vyššej telesnej zdatnosti a celkovej odolnosti organizmu na fyzickú a psychickú záťaž náročných životných situácií.

Tvorba projektu a prezentačné zručnosti.

Prierezová téma tvorba projektu a prezentačné zručnosti rozvíja u žiakov kompetencie tak, aby vedeli komunikovať, argumentovať, používať informácie a pracovať s nimi, riešiť problémy, poznať sám seba a svoje schopnosti, spolupracovať v skupine, prezentovať sám seba, ale aj prácu v skupine. Hlavným cieľom je, aby žiaci prostredníctvom vlastnej organizácie práce naučili sa riadiť seba, tím, vypracovať si harmonogram svojich prác, získavať potrebné informácie, spracovať ich, vedeli si hľadať aj problémy, ktoré treba riešiť, správne ich pomenovať, utvoriť hypotézu, overiť ju a pod. Naučia sa prezentovať svoju prácu písomne aj verbálne s použitím informačných a komunikačných technológií a ďalšie spôsobilosti, napríklad dokážu:

- vhodným spôsobom zareagovať v rôznych kontextových situáciách, nadviazať kontakt,
- zostaviť základné písomnosti osobnej agendy, poznajú ich funkciu, formálnu úpravu a vedia ju aplikovať,
- vytvoriť základné písomnosti osobnej agendy v elektronickej podobe,
- pri tvorbe osobnej agendy využiť nástroje IKT,
- identifikovať a popísať problém, podstatu javu,
- navrhnuť postup riešenia problému a spracovať algoritmus,
- získať rôzne typy informácií, zhromažďovať, triediť a selektovať ich,
- na základe získaných informácií formulovať jednoduché uzávery,
- na základe stanovených kritérií posúdiť rôzne riešenia a ich kvalitu,
- kultivovane prezentovať svoje produkty, názory,
- prijať kompromis alebo stanovisko inej strany,
- poznať základy jednoduchej argumentácie a vie ich použiť na obhájenie vlastného postoja,
- využívať rôzne typy prezentácií,
- aplikovať vhodnú formálnu štruktúru na prezentáciu výsledkov svojho výskumu
- proaktívne riadiť (zahŕňa zručnosti ako je plánovanie, organizovanie, riadenie, vedenie a poverovanie), prezentáciou predstaviť výsledky svojej práce širšej verejnosti,
- chápať a rešpektovať hodnoty duševného vlastníctva.

Konkrétnu aplikáciu prierezových tém pri príprave a realizácii exkurzie uvediem v kapitole 2.

2 PRÍPRAVA A REALIZÁCIA EXKURZIE A VÝLETU

V tejto kapitole je návod na prípravu exkurzie. Pripravil a realizoval som konkrétnu exkurziu, ale postup je univerzálny. Praxou som nadobudol poznatok, že sú dve roviny prípravy a realizácie: organizačná a metodická, či edukačná. Jedna ovplyvňuje druhú. Napr. organizácia exkurzie obsahuje časovú dotáciu pre jednotlivé zastávky ktoré je potrebné primerane a konkrétne edukačne naplniť.

2.1 Ciele exkurzie:

- rozvoj kľúčových kompetencií: interaktívne využívanie nástrojov, kooperácia, autonómne konanie (podľa: <http://www.statpedu.sk/sk/Projekty/Projekt-KeyCoNet/Klucove-kompetencie.alej>)
- rozvoj zručností a vedomostí žiakov v prierezových témach (kap.1.3)
- poznávať pozoruhodné miesta a javy Slovenska v súvislosti s učivom pre terciu (8. ročník ZŠ) biológie (geológie) v širších súvislostiach s geografickými a historickými súvislosťami, uplatňovať regionálny princíp
- učiť žiakov zhromažďovať, spracovať, triediť a prezentovať získané informácie
- vychovávať ku kamarátstvu, spolupráci, dodržiavaniu pravidiel, rešpektovaniu rozdielov
- viesť k samostatnosti, systematickosti, presnosti a zodpovednosti pri plnení úloh
- rozvíjať logické, tvorivé myslenie pomocou problémových úloh
- upevniť, zopakovať teoretické poznatky
- rozvíjať kladný emocionálny vzťah ku krajine

2.2 Príprava exkurzie

1. Exkurzia musí byť zahrnutá do školského plánu exkurzií.

Plán je prerokovaný a schválený predmetovými komisiami a vedením školy. Jednotliví učitelia podávajú návrhy exkurzií v jednotlivých predmetoch a ročníkoch. Tieto návrhy sa prerokujú v komisiách pre vzdelávacie oblasti. Tak vznikne dohodou plán exkurzií celej školy:

Trieda	Miesto	Náplň	Predmety
Príma	1.Nitra	1.Mestské múzeum Nitra Arborétum – Mlyňany Divadelné predstavenie-Nitra	SJL,DEJ, GEG,BIO
	2. Trenčín	2.Knižnica-Trenčín	SJL
Sekunda	1.Červený Kameň 2.Nitra	1.Jaskyňa Driny Červený Kameň 2.Divadlo Nitra	GEG, DEJ SJL
Tercia	1.Trenčín 2.Banská Štiavnica	1.Čistička odpadových vôd 2.Zastavenia na ceste do B.Štiavnice a späť.	CHE, BIO BIO, GEG, DEJ
Kvarta	1.Kremnica 2.Banská Bystrica 3.Veľké Leváre 4.Trenčín	1.Mincovňa 2.Múzeum SNP 3.Záhorská Nižina 4.Vodná elektrárň	DEJ GEG, DEJ GEG, BIO FYZ
Kvinta, 1.roč.	1.Madunice, Naháč, Modra, Hlboké 2. Ladce 3.Trenčín	1.Literárna exkurzia 2.Cementáreň 3. Knižnica	SJL CHE SJL
Sexta 2.roč.	1.Dolný Kubín 2. Zlín	1.Orava 2.ZOO Lešná, Buchlovice Luhačovice	SJL, GEG BIO, GEG
Septima 3.roč.	1.Bratislava 2.Tr.Teplá 3. Slovenský Raj, Tatry	1.Divadelné predstavenie 2.Cukrovar	SJL, ANJ CHE BIO,GEG GEG,BIO
Oktáva 4.roč.	Jaslovské Bohunice Hlohovec	Jadrová elektrárň Hvezdáraň	FYZ

Poznámka: Jednotlivé ročníky sa zúčastnia exkurzií po dohode v jednotlivých predmetových komisiách.

2. Spresníme dátum a časové rozpätie exkurzie.

Na našej škole máme vyhradený jeden deň pre školskú exkurziu a jeden deň na školský výlet. Máme špeciálnu vnútornú organizačnú smernicu pre školské exkurzie a výlety vydanú vedením školy. Najvhodnejšie je plánovanie na štvrtok a piatok. Žiaci tak po namáhavom programe majú čas sa cez víkend zotaviť, prípadne sa sústredia na spracovanie zhromaždeného materiálu. (Po dohode so žiakmi, triednym učiteľom organizujem popísanú exkurziu ako dvojdňovú akciu – spojenie exkurzie výletu. Ak je záujem zo strany žiakov a rodičov – je možné zahrnúť do exkurzie ešte jeden, či oba dni víkendu. Takto môžu vzniknúť až štyri dni hodnotne stráveného času pre žiakov. Dlhšie exkurzie, či výlety majú väčší edukačný efekt. Doba trvania exkurzie musí byť v súlade so žiadosťou o povolenie exkurzie vedením školy, aby bolo jasné či ide o školskú či súkromnú aktivitu.)

3. Vytvoríme harmonogram exkurzie (organizačnú aj edukačnú náplň).

4. Zistíme podrobnosti o miestach kde sa bude exkurzia konať

(kontakty, otváracie hodiny, ubytovanie, múzeá, poplatky, zľavy). Vďaka internetu máme pohodlný prístup k týmto informáciám.

5. Dohodneme telefonicky, mailom a pod. podrobnosti s kontaktnými osobami na miestach exkurzie

– napríklad môžeme dohodnúť otvorenie pobočky Tekovského múzea v Brhlovciach aj mimo otváracie hodiny. Túto možnosť ponúka samo múzeum na svojej stránke <http://www.muzeumlevice.sk/index.php?mnu=EXBR> : „Podľa požiadaviek aj mimo otváracie hodiny. Je potrebné nahlásiť sa na riaditeľstve Tekovského múzea v Leviciach ul. Sv. Michala 40, 934 69 Levice v čase od 8.00 – 16.00 hodiny(t.č.+421(0)366312112), alebo u lektorky vysunutej expozície Marty Bozalkovej po 16.00 hodine (súkromné t. č. +421 (0)36 631 5555).“ Takýmto spôsobom sa vyhneme stresu z časového sklzu. Do múzea chodí málo návštevníkov, takže domáci ocenia každý záujem aj mimo návštevných hodín. Podobne sa mi podarilo dohodnúť nižšie vstupné do Vodného raja vo Vyhniach, napriek tomu že niektorí žiaci už vekovo patrilo do vyššej cenovej kategórie vstupného. Kumulatívny efekt týchto opatrení sa môže výrazne odraziť na celkovej cene exkurzie. Mailovú komunikáciu si pre istotu vytlačíme, aby sme mali dôkaz, ak bude mať službu iná osoba, ako tá s ktorou sme zľavu dohodli. Dopredu telefonicky avizujeme príchod na miesto nocľahu a večere. V Banskom múzeu v prírode sa treba so skupinou objednať dopredu na určitú hodinu.

6. Na vedenie školy podáme s dostatočným predstihom žiadosť o exkurziu (príloha 2), ktorá obsahuje podrobné informácie a je v súlade s organizačnou smernicou pre školské výlety a exkurzie (príloha 3).

7. Minimálne deň pred odchodom získame informovaný súhlas zákonných zástupcov žiakov (príloha 1). Na vytvorenie súhlasu je možné využiť funkciu ASC agendy. Informovaný súhlas zákonného zástupcu žiaka nájdeme v tlačových zostavách v sekcii „Rozhodnutia“, nájdeme tu univerzálne informované súhlasy.

8. Zabezpečíme autobus a nocľah pre vodiča.

9. Informujeme žiakov o exkurzii – dátum, podmienky, ciele, zoznam potrebných vecí, oblečenie, stravovanie, nocľah (Príloha 4). Tieto informácie sú aj súčasťou informovaného súhlasu zákonných zástupcov žiakov, ale žiakom informácie zvlášť, pretože podpísaný informovaný súhlas si ponecháme)

10. Rozdelíme žiakov do pracovných skupín a pridáme úlohy. Pri vytváraní skupín môžeme zvoliť princíp prirodzeného vytvorenia max. štvorčlenných skupín, alebo určíme členov skupín, uplatníme princíp heterogenity z hľadiska pohlavia a predpokladov. Jednotlivé skupiny si vylosujú témy – zastavenia a pripravujú informácie. Tieto prípravy pred exkurziou prekonzultujú s učiteľom.

Všeobecné úlohy pre žiakov:

- Predstavte ostatným spolužiakom miesto na ktorom sa nachádzate.
- Urobte si dokumentáciu miesta, fotografie, videozáznam, zápis, náčrt, pozbierajte prírodniny. Pozbieraný materiál použijete v záverečnej prezentácii.
- Odpovedzte na otázky učiteľa, riešte zadané úlohy (vytlačené otázky žiakom rozdáme na začiatku cesty v autobuse, aby vedeli na čo sa majú sústrediť na zastaveniach).

11. Žiakov poučíme o bezpečnostných pravidlách a poučenie podpíšu. (Príloha 5)

12. Prichystáme si, prekontrolujeme všetky náležitosti a dokumenty ktoré berieme so sebou, prekontrolujeme pomôcky a didaktický materiál. Mentálne si prejdeme ešte raz celú exkurziu. Do priesvitných obalov si zoradíme všetky dokumenty podľa časového sledu ako ich budeme potrebovať (cestovný príkaz, povolenie exkurzie, informácie o zastaveniach, automapu, turistické mapy a sprievodcov, kontakty, tlačivo „Záznam o školskom úraze“, mailovú komunikáciu o rezerváciách a dohodách podmienok služieb apod., doklady o zaplatení služieb dopredu, zoznamy, vytlačené otázky a úlohy pre žiakov) a vkladáme do priesvitného zakladača, ktorý budeme mať počas exkurzie stále poruke.

Vytlačíme si rôzne zoznamy (napr. z ASC agendy) podľa účelu na ktorý ich budeme potrebovať (aj viackrát):

Zoznam – pedagogický sprievod, žiaci

Zoznam – žiaci, dátum narodenia, vek v čase exkurzie

Zoznam – žiaci, rodné číslo, bydlisko, kontakt na zákonného zástupcu

Zoznam – žiaci, poučenie o bezpečnosti, podpisy žiakov

Zoznam – žiaci – pracovné skupiny, miesto na poznámky a hodnotenie

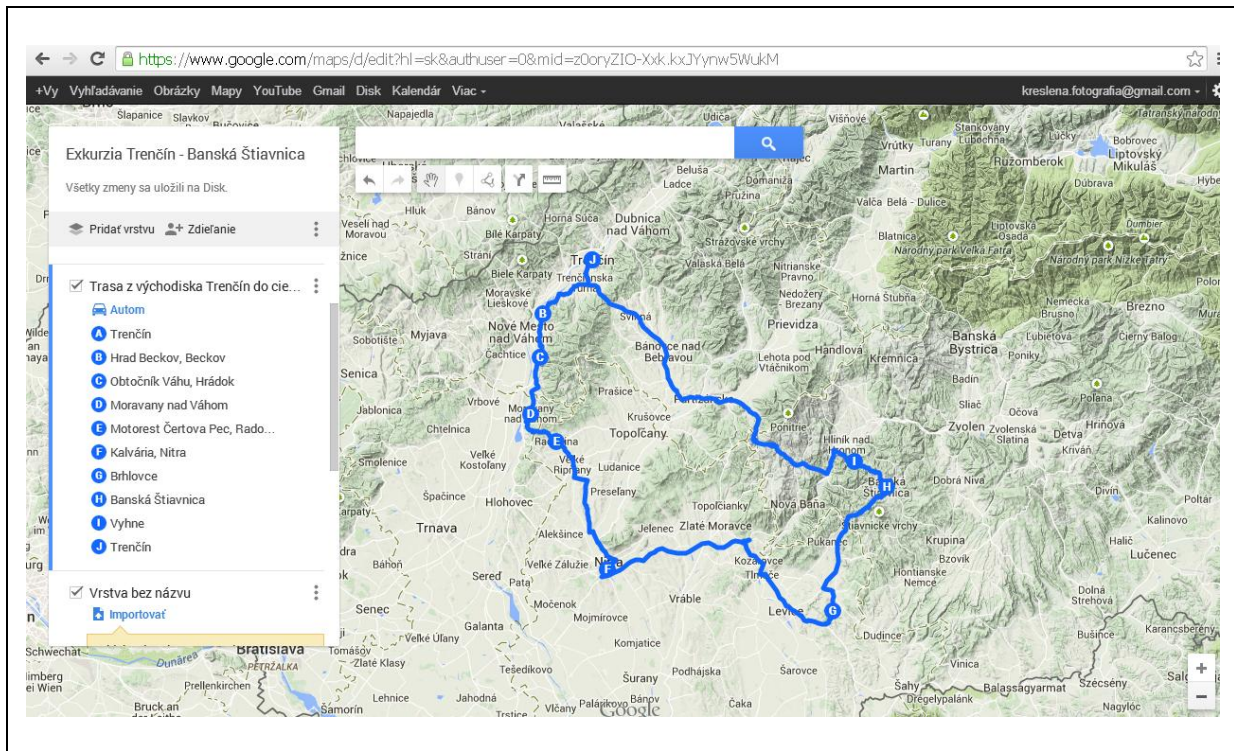
13. Realizujeme exkurziu (samostatná kapitola 2.3).

14. Získame od žiakov spätnú väzbu. V závere cesty ešte v autobuse (alebo počas poslednej hygienickej prestávky) ich vyzveme k vyplneniu dotazníka o exkurzii (Príloha 7).

15. Prezentácie žiakov v škole, sebahodnotenie a hodnotenie (samostatná kapitola 2.4).

16. Vyhodnotenie exkurzie v zmysle manažmentu kvality – postrehy a zmeny do budúcnosti (samostatná kapitola 2.4).

17. Vedeniu školy predložíme správu o priebehu a výsledku exkurzie a vyúčtovanie (Príloha 6).

Obrázok 1 Exkurzia Trenčín – Banská Štiavnica

Prameň: vlastný návrh, Google maps

2.3 Realizácia exkurzie, organizácia a metodický materiál

1. deň

6:45

Zraz na parkovisku „pred plavárňou“ (prezentácia účastníkov exkurzie podľa zoznamu).

7:00

odchod autobusu

- v autobuse zopakujeme informácie o priebehu a podmienkach exkurzie (zopakujeme zásady bezpečnostného správania sa).
- zopakujeme rozdelenia žiakov do pracovných skupín
- rozdáme žiakom pripravené otázky a úlohy

1. zastavenie

Beckov, Beckovská brána

Autobus zastaví v parku pri kostole, pešo prejdeme smerom na hrad, ale pri vstupe do hradu odbočíme doprava, vystúpime po zelenej turistickej značke nad úroveň hradu, kde sa nám otvorí krásny výhľad. Stojíme na svahoch Považského Inovca, oproti sú Biele Karpaty s Myjavskou pahorkatinou, južnejšie Malé Karpaty. Sme na úrovni Beckovskej Brány, kde končí Považské Podolie a Váh vstupuje do Podunajskej nížiny – časti Podunajskej pahorkatiny. Na náplavovom kuželi je Nové Mesto nad Váhom. Beckovskú Bránu strážili stredoveké hrady Beckov, Čachtice a Tematín.

Hrad je postavený na skale z triasových vápencov, pričom pod ním sú mladšie horniny z kriedy – to znamená že tu ide o príkrov – na mladšie horniny sa nasunuli staršie. Skala má 70 metrov, vznikla teda vypreparovaním eróznou činnosťou Váhu (obtočník), podobne ako hradná skala v Trenčíne. (Bizubová, 2008, Mišík, 1976)

Archeologické nálezy preukazujú existenciu ľudských osídlení v oblasti Beckova už od staršej doby kamennej (paleolit) Beckovské bralo pre jeho strategickú polohu pri severo-južnej obchodnej ceste a pri brode cez rieku Váh sa stalo stanovišťom hliadok a počas Veľkej Moravy (9. – 10. storočie n. l.) bolo na ňom vybudované valové zemné opevnenie s drevenou palisádou na korune valu.

Prvá písomná zmienka o hrade Beckov pod názvom Castrum Blundix („Hrad Bludište“) sa nachádza v listine nitrianskeho župana Tomáša z roku 1208. Hrad (Castrum Blundus) sa spomína i v Anonymovej kronike písanej začiatkom 13. storočia n. l. Názov Blundix – „Bludisko“ hrad dostal kvôli zložitému usporiadaniu jeho objektov a priestorov. Zaujímavou skutočnosťou bolo, že názov hradu a podhradia nebol ten istý. Podhradie sa už v tom čase volalo Beckov, s názvom odvodeným od osobného mena Beck, resp. Becko. Neskôr sa názov podhradia preniesol na samotný hrad a pôvodné pomenovanie „Bludisko“ upadlo do zabudnutia.

Kamenný hrad bol pravdepodobne postavený v polovici 13. storočia. Mal slúžiť na obranu severozápadných hraníc Uhorského Kráľovstva. Jeho veľmi dobrú obranyschopnosť preukázala i skutočnosť, že nebol dobytý ani Tatármi počas ich vpádu do Uhorska v roku 1241.

Hrad, bol pôvodne majetkom uhorských kráľov. V roku 1296 sa dostal do rúk Matúša Čáka III. (tzv. Trenčianskeho), ktorý zdokonalil jeho opevnenia a prebudoval ho na svoju rezidenciu. Počas jeho panstva sa Beckov stal významným centrom obchodu a remesiel. Po jeho smrti v roku 1321 sa hrad stal opäť majetkom kráľa, t. č. Karola Róberta, a bol spravovaný kastelánmi. Najvýznamnejšie obdobie z hľadiska rozvoja hradu sa začalo rokom 1388, keď uhorský kráľ Žigmund Luxemburský za verné služby daroval hrad šľachticovi poľského pôvodu Stiborovi zo Stiboríc. Stibor, ktorý bol jedným z najvplyvnejších kráľovských poradcov a vlastnil (spravoval) na Slovensku cca 20 hradov, prebudoval Beckovský hrad na honosné rodinné sídlo v gotickom štýle. Boli postavené nové reprezentatívne hradné objekty, vrátane kaplnky s bohatou architektonickou a maliarskou výzdobou.

Po Stiborovej smrti v roku 1414 hrad zdedil jeho syn Stibor II.. Pretože Stibor II. nemal syna, postúpil právo na svoj majetok posvojej smrti v roku 1434 na svoju dcéru Katarínu. Kráľovský koncil však podľa uhorského zvykového práva rozhodol, že Katarína dostane len jednu štvrtinu z otcovho majetku, vyplatenú v peniazoch.

Kráľ Žigmund daroval v roku 1437 (deň pred svojou smrťou) hrad rytierovi Pavlovi Bánfimu, pravdepodobne s podmienkou sobáša s Katarínou, čo bolo neskôr i splnené. Katarína sa teda ako manželka Pavla Bánfiho vrátila na svoj hrad. Po porážke uhorských kráľovských vojsk v bitke pri Moháči s Turkami v roku 1526, kde bol zabitý aj príslušník Bánfiovského rodu Žigmund II. Bánfi, začali Bánfiovci hrad opevňovať a prestavovať v renesančnom štýle na honosné sídlo. Na hrade boli vybudované nové opevnenia a „Delová bašta“. Taktiež mestečko Beckov pod hradom bolo opevnené hradbami s vodnou priekopou. Vďaka tomu hrad aj mesto v roku 1530 odolali útokom tureckých vojsk. V jednej z bitiek s Turkami v roku 1594 padol Ján Bánfi, jediný žijúci syn Ladislava Bánfiho, čo malo za následok vymretie beckovskej línie Bánfiovského rodu po meči. Mimoriadna obranyschopnosť hradu aj mestečka sa potvrdila ešte v roku 1599, kedy hrad aj mestečko odolali nájazdu Tatárov, ktorí ako spojenci Turkov plienili územie horného Uhorska. Po smrti Jána Bánfiho nehody medzi jeho viacerými dedičmi mali za následok rozdrobenie majetku a postupný úpadok hradu.

V roku 1729 následkom požiaru, ktorý pohltil interiér a strechy, bol hrad zničený a postupne sa z neho stali ruiny.

Vďaka mimoriadnej obranyschopnosti hradu i svojmu vlastnému dobrému opevneniu sa v priebehu 15 storočia i neskôr rozvíjalo aj mestečko Beckov, ktoré sa stalo regionálnym obchodným, kultúrnym a cirkevným centrom, čo pretrvalo až do polovice 17 storočia. Usídlili sa v ňom viaceré uhorské šľachtické rodiny a i v ďalšom období bol Beckov pôsobiskom viacerých významných osobností:

- Alojz Medňanský (1784 – 1884) – člen barónskej rodiny, politik a spisovateľ.
- Jozef Miloslav Hurban (1817 – 1888) – slovenský národný buditeľ, spoluzakladateľ (spolu s Ľudovítom Štúrom) spisovnej slovenčiny.
- MUDr. Ján Ambro (1827 – 1890) – lekár, významne prispel k rozvoju pôrodnictva.
- Dionýz Štúr (1827 – 1893) – vedec – svetoznámy geológ, geograf, botanik, fytopaleontológ.
- Ladislav Medňanský (1852 – 1919) – člen barónskej rodiny, popredný európsky maliar

Vďaka svojmu kultúrno-historickému bohatstvu bol hrad Beckov v roku 1970 vyhlásený za Národnú kultúrnu pamiatku. Hrad je dnes obnovený, zabezpečený proti deštrukcii prírodnými procesmi, konajú sa tu kultúrne podujatia. (Zájmové združenie, Hrad Beckov, 2015)

Otázky a úlohy pre žiakov

- Vysvetlite prečo stavali hrady na vyvýšeninách?
- Vysvetlite čo je to príkrov a ako vzniká?
- Pokúste sa vysvetliť vznik skaly na ktorej je postavený hrad.
- Ukážte a pomenujte pohoria a iné časti povrchu ktoré vidíme.

2. zastavenie

Obtočník Váhu Zvon, Pseudoterasa Váhu

Pred obcou Hrádok autobus zaparkuje pri reštaurácii Majer. Pešo sa so žiakmi vydáme po poľnej ceste k zalesnenému „bochníku“. Cesta vedie až na hornú plochu vyvýšeniny.

Medzi obcami Hrádok a Hôrka nad Váhom v podhorí Považského Inovca sa nachádzajú dve významné maloplošné chránené územia spojené s riekou Váh. Prvou je obtočník Váhu. Je to prírodná pamiatka, ktorá predstavuje ojedinelý geomorfologický útvar na strednom Považí. Umožňuje študovať vývoj údolia Váhu, ktoré prekonalo po pleistocénnom zaľadnení. Prírodná pamiatkou má rozlohu 1,39 ha. Ide o erózný zvyšok vážskej terasy, ktorý vznikol prerezaním meandrov. Kúsok odtiaľ je na výmere 11,8 ha vyhlásený chránený prírodný výtvor Pseudoterasa Váhu. Stojí na nej kostol. Takisto predstavuje vzácny geomorfologický útvar, ktorý zobrazuje vývoj doliny Váhu v poľadovej dobe (Štátna ochrana prírody SR, 2008, Slovenská agentúra životného prostredia, 2007, Mišík 1976).

Otázky a úlohy pre žiakov

- Vysvetlite ako sa sem dostali valúny (okruhliaky), keď stojíme na vyvýšenom mieste a rieka Váh je od nás vzdialená niekoľko stoviek metrov?
- Vysvetlite čo je terasa rieky a ako vzniká?
- Pokúste sa vysvetliť vznik útvaru – obtočníka pomocou učiva o eróznej činnosti rieky a o meandroch.

Žiakom vysvetlíme činnosť rieky ako geomorfologického činiteľa a zmeny riečnej činnosti s príchodom oteplenia po ľadových dobách.

3. zastavenie

Kostolec – veľkomoravský veľmožský dvorec v Ducovom

Autobus zastaví v obci Ducové pri smerovníku „Kostolec“.

Veľmožský dvorec z druhej polovice 9. storočia v Ducovom pri Piešťanoch sa nachádza na výbežku Považského Inovca. Plošina skalného ostrohu vypínajúceho sa nad vážskou nivou (prevýšenie 60 m), sa stala útočiskom pravekých ľudí už v staršej dobe kamennej pred vyše 20 tisíc rokmi. Toto bezpečné miesto si obľúbili ľudia aj neskôr, o čom svedčia bronzové predmety i formy na odlievanie bronzu z rokov 1300 - 1100 pred n.l., ako aj množstvo ďalších artefaktov datovaných na začiatok nášho letopočtu, keď sa táto časť Slovenska stala súčasťou kráľovstva významného kvádskeho kráľa Vannia. Od 6. storočia sa aj v tejto časti Karpatskej kotliny začali usadzovať naši slovanskí predkovia, ktorí si v okolí Piešťan vybudovali viacero hradísk. Veľmož s jazdeckými bojovníkmi si obyčajne budoval menšie sídlo - dvorec, ktoré bolo opevnené, takže pre elitu vtedajšej spoločnosti predstavovalo relatívne bezpečné útočisko. Z dvorca v Ducovom mal veľmož výhľad na celé spravované územie, o čom sa môžeme presvedčiť i dnes, aj keď okolitá krajina sa dosť podstatne zmenila. Váh v tom čase tiekol tesne na úpäť predhoria Považského Inovca, takže Ducové sa nachádzalo na brehu rieky v mieste, kde bol brod. Dvorec mal tvar nepravidelného lichobežníka, bohužiaľ ho trochu narušila ťažba v príľahlom kameňolome. Proti nepriateľom bol chránený mohutnou palisádou z dubových kolov (dĺžka 3 m, priemer 22-24 cm, hmotnosť 120-160 kg), ktoré dávní majstri zapustili meter do skalného podlažia. Zo severnej, najľahšie prístupnej strany, bola kolová hradba dlhá asi 90 m zdvojená, pričom jej budovatelia využili praveký hlinený val. Medzi dvomi radmi kolov bola v tejto časti palisády ubitá hlina, takže tu vznikla vnútorná ochodza. Odhaduje sa, že pri stavbe palisádovej hradby bolo použitých asi 1 700 dubov, ktoré museli doviesť zo vzdialenejšieho okolia, nakoľko v blízkosti vhodné stromy nerástli. V polovici 70-tych rokov minulého storočia bola podstatná časť palisád zrekonštruovaná, pričom sa tu použilo 350 m³ dubového dreva. Návštevník tu môže zažiť neopakovateľný pocit, keďže na dvorec sa dá vstúpiť otvorom v hradbe, kde bola pôvodná brána (šírka 160 cm), ktorou sem vchádzali naši predkovia, vrátane veľmoža, pred viac než tisíc rokmi. Veľmožský dvorec bol členený na viacero častí so špecifickými funkciami. V obytnej časti boli odkryté základy viacerých zrubových stavieb. Väčšina mala rozmery 14 × 4,8 m a pozostávala z troch miestností, pričom v jednej z nich stál štvorcový kozub zo štiepaného kameňa. Ďalšia stavba mala vežovitú nadstavbu, ktorá slúžila ako pozorovateľňa. Kolmi odčlenená plocha v západnej časti areálu bez stavieb zrejme slúžila na voľné ustajnenie koní a dobytky. Z historického hľadiska má veľký význam tá skutočnosť, že v južnej časti veľmožského dvorca archeológovia odkryli zvyšky kostolníka -

románskej rotundy s kruhovou loďou a podkovovitou apsidou. Dĺžka celej stavby je viac než 12 m, vnútorný priemer lode je 7,3 m. Kostolík, podľa ktorého dostal zrejme názov celý skalný ostroh - Kostolec, vybudovali naši predkovia z kameňa. Snáď najpozoruhodnejšie je to, na zvyškoch vnútorných omietok sa našli nástenné maľby, ktoré svedčia o umeleckej výzdobe tejto vzácnjej veľkomoravskej sakrálnej pamiatky. Okrem rekonštrukcie základov dvoch obytných stavieb boli zakonzervované aj zvyšky pôvodného muriva rotundy do výšky 40 cm, takže návštevník má celkom dobrú predstavu o vnútornom členení dvorca. Určite každého návštevníka napadne otázka, koľko mohlo žiť na tomto dvorci ľudí. Na základe veľkosti areálu a pohrebiska pri kostole s rozlohou 22 × 15 m, kde archeológovia odkryli 27 hrobov, je možné usudzovať, že tu žilo asi 12 - 15 stálych obyvateľov. Tunajšia populácia nemala prirodzenú štruktúru, výrazne tu prevládali muži, čo je nakoniec logické, keďže tu sídlila vojenská družina veľmoža. Tiež je zaujímavé zistenie, že výška mužov - bojovníkov, sa vymyká z bežného priemeru vtedajšieho slovanského obyvateľstva. Podľa nájdených predmetov vieme napríklad aj to, že družina veľmoža nebrúšila len meče, ale čas si krátila napríklad aj hrou na hudobné nástroje (píšťalu). Strategicko - vojenský význam veľkomoravského veľmožského dvorca v Ducovom teda zanikol spolu s Veľkomoravským kniežatstvom a len v 15. storočí sa tu na veľmi krátky čas usídlilo husitské vojsko (Májsky2010).

Otázky a úlohy pre žiakov

- Čo je Veľkomoravská ríša?
- Vysvetlite prečo si pravdepodobne toto miesto vybrali pre stavbu veľmožského dvorca?
- Prečo stavali z dubového dreva?
- Kto bol veľmož?
- V akom sme pohorí?

Žiakom stručne zopakujeme základné údaje o útvare Veľkomoravskej ríše. Využijeme výhľad z Kostolca na ukázanie Podunajskej pahorkatiny, údolia Váhu, činnosť človeka, diaľnicu D1, poľnohospodársku krajinu, Považský Inovec, Malé a Biele Karpaty. V Obci Ducové sú pekne zrekonštruované poľnohospodárske domy zo surových tehál a nabíjanice – materiál dostupný v okolí (spraš).

4. zastavenie

Moravany nad Váhom – Veľký jarok, moravianska Venuša, Piešťany – termálne kúpele

Autobus zastaví v obci na Vrchnej ulici. Postupujeme po zelenej značke a na konci doprava. Výmol' končí až na úrovni terasy, kde je dnes pole.

Veľký jarok sa nachádza na západnom úpätí Považského Inovca na severovýchodnom okraji obce Moravany nad Váhom. Chránený prírodný útvar bol vyhlásený v roku 1964 na ploche 0,8 ha. Predstavuje až 20 m hlboký roklínový výmol' prerezávajúci sprašovú pseudoterasu Váhu. V jeho profile možno dobre študovať vyvinuté súvrstvia i paleontologické nálezy fosílnych mäkkýšov z obdobia würmu. Sú v ňom aj zvyšky paleolitického osídlenia a našli sa aj kosti mamuta a vlka. Lokalita má mimoriadnu vedeckú hodnotu, lebo odkrýva celý profil severného ukončenia Trnavskej sprašovej pahorkatiny a je jedinečným príkladom procesov svahovej modelácie. Možno na ňom sledovať priebeh würmského zaľadnenia. Roklina je lemovaná strmými stenami. Vznikla pomerne rýchlo z vozovej cesty. Tento proces trval necelých sto rokov. Sprašové steny boli modelované eróznou činnosťou vody a vetra tisícky rokov do dnešnej podoby. Pamiatka sa rozprestiera na ploche s rozlohou 0,85 hektára. Spraš je usadená hornina naviata vetrom, ktorej hlavnou zložkou je jemný kremenitý prach a íl. Sprašové náveje vznikali v ľadových dobách (SKonline, 2012, Mišík, 1976).

Moravianska venuša je výrazná plastika ženy (torzo), vyrezaná z mamutieho kla asi okolo r. 22 800 pred Kristom. Vybral ju roľník Štefan Hulman-Petrech pred rokom 1930 na otvorenom táborisku lovcov mamutov v Moravanoch nad Váhom. Bohaté archeologické nálezy v oblasti náleziska dokumentujú trvalejší pobyt lovcov mamutov (praľudí). Moravianska venuša vysoká 7,6 cm má zvýraznené prsia a panvu, hlavné pohlavné znaky, ktoré predstavujú symboly pre zachovanie ľudského rodu. Symbolu ženy, s jej významným poslaním v spoločnosti, poslaním darykyne života. Originál je na Bratislavskom Hrade (Dvořák, 2004).

Piešťany sú naše najvýznamnejšie kúpele pre pohybovú sústavu. Termálne liečivé minerálne vody majú teplotu až 70oC. Svoj pôvod má voda v zrážkach, ktorá vsakuje v zbernej oblasti vo vápencovo-dolomitových súvrstviach triasu na svahoch Inovca. Tieto vrstvy strmo spadajú k Piešťanom. V ich nadloží sú nepriepustné ílovité bridlice, ktoré nútia vodu zostupovať do hĺbky až 2000 m. V tejto hĺbke sa voda zohreje. Teplá voda sa viac obohatí minerálnymi látkami, pri výstupe na povrch po zlomoch (Mišík, 1976).

Otázky a úlohy pre žiakov

- Ako sa nazýva hornina v ktorej vznikol jarok?
- Ako vznikla spraš?
- Ako vznikol Veľký jarok?
- Čo je to moravianska Venuša, ktorý ľudia, prečo a kedy ju vyrezali?

- Čo je to podzemná voda?

5. zastavenie

Čertova pec

Jaskyňa sa nachádza na úpätí vrchu Nad Lipovcom, asi 8 kilometrov od Piešťan pri ceste do Topolčian. Autobus zastaví na parkovisku rovnomenného motorestu pri ceste medzi Piešťanmi a Radošinou. Asi 3 min. po vyznačenom chodníku od motorestu je jaskyňa.

Jaskynné sídlisko sídlisko lovcov zo staršej doby kamennej. Osídlená bola človekom neandertálskeho typu. Je to najstaršie známe jaskynné osídlenie u nás. Roku 1981 ju vyhlásili za chránený prírodný výtvor. Jaskyňa bola vytvorená krasovatením dolomitického vápenca vodou z potoka. Je dlhá 27 metrov a obojstranne prístupná. Predstavuje vzácnu archeologickú a paleontologickú lokalitu (SKonline, 2012).

Otázky a úloha pre žiakov

- V akom sme pohorí?
- Charakterizujte neandertálskeho človeka? Ako vyzeral? Aký mal spôsob života?
- Ako vznikajú krasové jaskyne? V akých horninách?
- Predstavte si, že je táto jaskyňa vašim príbytkom. Dokázali by ste žiť spôsobom ako neandertálci?

6. zastavenie

Nitra – Kalvária

Nitrianskou pahorkatinou sa dostaneme k južným úpätiám pohoria Tríbeč do Nitry. Autobus nás vyvezie k parkovisku pri farskom úrade. Vystúpime po krížovej ceste na vrchol Kalvárie s kaplnkou s panoramatickým výhľadom.

Nápadným skalnatým vrchom s kaplnkami Krížovej cesty je nitrianska Kalvária. Z diaľky pripomína bochník chleba obhryzený z každej strany ľudmi, ktorí potrebovali pre svoje domy a cesty množstvo kvalitného kameňa. Kameňolomy tu boli oddávna – najstaršie z nich otvorili na strane obrátenej k mestu, postupne k nim pribudli ďalšie aj z južnej strany. V ich stenách dnes môžeme nájsť veľa poučného o geologickej minulosti z obdobia druhohôr (ľaliovy, belemnity ramenonožce, lastúrniky, ostnatokožce. Vo vápencoch bola v roku 1913 otvorená Lurdská jaskyňa na Stračej ceste. Na vrchole Kalvárie sú horniny z obdobia kriedy.

V období mladších treťohôr siahalo more aj k nitrianskej Kalvárii. Za spolupôsobenia tektonických procesov voda vyhlodala jaskynné dutiny s bohatou kvapľovou výzdobou. Jaskyne boli náhodne objavené v 50. tých rokoch 20. storočia, dnes sú však verejnosti neprístupné. K najznámejším patrí Jaskyňa v Stračej ceste dlhá asi 50 m a Jaskyňa pod vrcholom Kalvárie. Kalvária je malou oázou prirodzenej, málo narušenej vegetácie priamo v husto osídlenom centre Nitry Väčšinu plochy Kalvárie tvoria vzácne teplo a suchomilné rastlinné spoločenstvá stepného charakteru, ktoré sa v minulosti využívali ako pasienky. V okrajových častiach, najmä na západnom okraji vrchu zdobia skalné zrázy spoločenstvá skalných štrbín a sutín. Na hrebene popri Krížovej ceste a v okolí samotného vrcholu Kalvárie sú porasty značne zošľapávané návštevníkmi. Keďže Kalvária bola v minulosti narušovaná ťažbou vápenca v miestnom kameňolome a navážkami, niektoré vzácne druhy tu vyhynuli.

Kalvária je jedným z najkrajších výhľadových miest v Nitre. Z vrcholu vysokého iba 213 m n.m., ktorý prevyšuje okolitý terén o 80 metrov, je kruhový výhľad na dominanty mesta, Šibeničný vrch, celý hrebeň Zoborských vrchov od románskeho kostola sv. Michala v Dražovciach cez Zobor až po Žibricu a ďalej Kolíňanský vrch. Na severovýchode za dobrej dohľadnosti vidieť aj vzdialený hrebeň Tríbeča, Pohronského Inovca, Vtáčnika i Štiavnických vrchov s najvyšším Sitnom (1009 m n.m.). Na Juh od Nitry je Podunajská pahorkatina (Mesto Nitra, 2013, Mišík, 1976).

Otázky a úloha pre žiakov

- Do ktorých geologických pásiem Slovenska patrí pohorie Tríbeč, Pohronský Inovca, Vtáčnik, Štiavnické vrchy?
- Ako vzniká vápenec?
- Čo sú to amonity a belemnity?
- Ktoré významné obdobie a ríša našich dejín mala centrum v Nitre?
- Aké hospodárske využitie má okolie Nitry? Vysvetlite prečo?

Z Nitry pokračujeme smerom na Zlaté Moravce. Na juhozápadných stráňach pohoria Tríbeč vidno veľké lomy vápenca (Žibrica, Žírany) z ktorého sa páli vápno vo vápenke v Žíranoch. Cez Žitavskú pahorkatinu pokračujeme smerom na Zlaté Moravce. Cez Pohronský Inovec sa dostaneme do údolia Hrona v Hronskom Beňadiku. Po ľavej strane Hrona sa dvíhajú Štiavnické vrchy. Žiakov upozorníme na gotický kláštor, prípadne ho navštívime.

Hovorí o ňom, že je to Perla Pohronia a to vďaka kráse starého benediktínskeho gotického chrámu. Na mieste dnešného kostola bola prvá románska bazilika postavená v 11. storočí. Dnešnú trojlodovú stavbu postavili v rokoch 1346 -1375. V súčasnosti patrí kláštorný kostol k najvýznamnejším gotickým stavbám na Slovensku. V súčasnosti je farnosť spravovaná rehoľou pallotínov, je stále živým miestom konania pútí, pravidelných bohoslužieb, modlitieb, táborov a tiež duchovných cvičení. Veriaci putujú do Hronského Beňadiku, aby našli pokoj, uzdravenie a silu aj vďaka Relikvii Kristovej Krvi. Relikviou je kúsok z Veronikinej šatky s kvapkami Kristovej Krvi, ktorú daroval pápež Pavol II. kráľovi Matejovi Korvínovi a ten za dôstojné miesto uloženia relikvie uznal Hronský Beňadik. V súčasnosti sa relikvia nachádza v kaplnke Božskej Krvi (Farnosť svätého Benedikta opáta a Panny Márie Hronský Beňadik - kláštor pallotínov, 2015).

Slovenská brána je geomorfologický útvar vytvorený riekou Hron. Poloha je pripisovaná všetkým útvarom od Tekovskej Breznice až po Tlmače na juhu. Rieka sa prerezáva zo Žiarskej kotliny do Podunajskej nížiny cez sopečné štruktúry (prevažne andezity) Pohronského Inovca na pravom brehu a Štiavnických vrchov na ľavom brehu. Rieka v Slovenskej bráne zároveň oddelila geomorfologický podcelok Kozmálovské vršky od zvyšku pohoria Štiavnické vrchy. Ľavobrežný skalný útvar je Kusá Hora (273 m n. m.), nachádzajúci sa v katastrálnom území obce Rybník, pravobrežný skalný útvar je Skala (237 m n. m.) pri mestečku Tlmače (Mišík, 1976).

Z Hronského Beňadiku sa dostaneme cez Tlmače, Levice, Kalinčiakovo a Čankov do Brhloviec.

7. zastavenie

Brhlovce – kamenné obydlia

V Brhlovciach v Ipeľskej pahorkatine žijú dodnes ľudia v kamenných domoch - akoby v jaskyniach. Horninové podlažie tvoria pórové andezitové tufy a tufity, ktoré vznikli spevnením sopečného popola. Sopečné horniny boli v treťohorách splavené zo svahov štiavnickej sopky až do mora, ktoré sa rozkladalo na juhu Slovenska. Mäkká skala umožnila obyvateľom obce vysekať vínne pivnice, ktoré sa od čias tureckých vojen využívajú ako obydlia. V niektorých objektoch je zriadené múzeum. Kameň poskytoval obyvateľom aj zdroj obživy. V 19. storočí bolo kamenárstvo dôležitým remeslom, ktorému sa miestni obyvatelia naučili od talianskych staviteľov brhlovského kaštieľa (Szénási, 2015, Bizubová, 2008).

Využijeme výklad zamestnankyne expozície.

Otázky a úloha pre žiakov

- Vysvetlite pôvod mäkkého kameňa tufu v Brhlovciach?
- Vysvetlite prečo sa mnoho ľudí v minulosti v tomto regióne venovalo kamenárstvu?
- Prečo ľudia vínne pivnice vysekávali do tejto horniny? Aké podmienky sú pre výrobu a uskladnenie vína najlepšie?

Večer sa žiaci najedia (zabezpečená teplá večera v školskej jedálni), v telocvični a športovisku ZŠ sa môžu zahrať, vykonajú hygienu a pripraví sa na spánok. Spí sa na podlahe v telocvični na karimatke a v spacích vakoch. Takto riešený nocľah rieši prípadnú nepriazeň počasia, minimalizuje náklady (1€ na žiaka) a vybavenie žiakov, čas na prípravu a zbalenie.

2. deň

Zo školskej telocvične musíme odísť do vyučovania. Žiakov zobudíme o **6.30**. Do **7.30** sa naraňajú, vykonajú osobnú hygienu, zbalia si veci, poupratujú telocvičňu a nastúpia do autobusu. Zopakujeme program na dnešný deň.

8. zastavenie

Banská Štiavnica, Kalvária, Botanická záhrada – arborétum, historické centrum – voľný program, múzeum (Starý hrad), Banské múzeum v prírode – geopark

Banská Štiavnica - Strieborné mesto - mesto v sopke je skvost, ktorý nemá obdobu (UNESCO). Začneme v Botanickej záhrade s 250 druhmi rastlín. Najzaujímavejšie sú sekvojovce mamutie – najväčšie organizmy našej planéty. V záhrade sa žiaci môžu zahrať skupinovú botanickú hru s inštruktážou z informačného centra. Druhé miesto je Kalvária postavená na vulkanickom kopci. Nasleduje prehliadka historického mesta, Vstup do štôlne Glanzenberg na Kammerhofskej ulici, Mineralogická zbierka v Slovenskom banskom múzeu, Kostol sv. Kataríny, Námestie svätej trojice, Bergrichter (mineralogická zbierka), Starý a Nový zámok, Klopačka a iné. Po prehliadke mesta a múzeí sa presunieme peši alebo autobusom do Banského múzea v prírode (načas na objednaný termín vstupu). Potom pokračujeme autobusom do Vyhní.

Z geologickej hľadiska je štiavnická sopka výsledkom andezitového vulkanizmu v treťohorách. Zaberá oblasť Štiavnických vrchov, Pohronského Inovca a južnú časť Kremnických vrchov, Žiarkej kotliny a Vtáčnika. Pôvodne viac ako 3000 m vysoký vulkán podliehal erózii a tektonickému rozčleňovaniu. V kaldere sa vytvorilo jazero s močiarnymi a jazernými usadeninami. Pri neskorších mohutných výbuchoch sa vytvorila obrovská kaldera s priemerom viac ako 20 km vyplnená tuftmi a andezitovými prúdmi. V hĺbke sa tvorili žilové telesá. V ďalšej etape sa na okraji veľkej kaldery tvorili menšie vulkány (Sitno). Asi pred 10 miliónmi rokov sa tektonicky v strede kaldery zdvihol veľký blok - hodruško-štiavnická hrásť. Zlomy poslúžili ako výstupové cesty rudonosných roztokov. Na konci treťohôr vznikli na okraji hráste dva menšie vulkány. Na vypreparovanom čadičovom kanáli jedného z nich postavili Kalváriu. Posledným prejavom vulkanizmu bol Putikov výšok. Súčasný vzhľad štiavnickej sopky má na svedomí silná tektonická činnosť, ktorá vyniesla na povrch rudné žily s obsahom zlata, striebra, olova, zinku, železa a medi, ktoré vznikli vyzrážaním z vodných roztokov unikajúcich z chladnúcej magmy v puklinách hornín. V Banskej Štiavnici a okolí sa zachovali viaceré pamiatky na ťažbu drahých kovov. Od prvej známky povrchovej ťažby za čias Keltov až po neďalekú minulosť ťažby polymetalických rúd s obsahom olova, zinku, medi, striebra a zlata. Prvými dobyvateľmi podzemného bohatstva boli Kelti. Prvé písomné zmienky o kraji s názvom Terra banensiu (Zem baníkov) sa objavujú v trinástom storočí, vtedy sa tu už ťažilo striebro aj zlato. S vývojom systému ťažby a prichádzajúcimi problémami s podzemnou vodou, menila sa aj krajina, vznikalo stále viac a viac vodných nádrží - tajchov, ktoré patria medzi technické pamiatky. V regióne Banskej Štiavnice je možné pozorovať všetky typy ťažby od úplne primitívnej až po moderné postupy pri ťažbe v súčasnosti. V mnohých štôlniach bola ťažba zastavená, ale stále prebieha výskum. Niektoré z nich sú sprístupnené verejnosti a v Hodruši-Hámroch stále ešte prebieha ťažba zlata (Bizubová, 2008, Mišík, 1976, Karolčík, 2007).

Kalvária

je komplex sakrálnych stavieb na kopci nazývanom „Scharfenberg“. Stavba začala r. 1751 a stála 27 245 zlatých, väčšinou z darov štiavnických rodín a ťažiarov. Celý komplex pozostáva zo štyroch častí - z troch úvodných kaplniek, piatich väčších stavieb a kríža, situovaných v osi celej kompozície zo siedmych staníc, postavených pri chodníku na ľavej strane od osi a zo siedmych staníc, postavených pri chodníku napravo od osi. Stanice majú tvar kaplniek s polkruhovo ukončeným obzorom. V plytkom obzore sa nachádza reliéf. Prvé tri znázorňujú odchod Ježišov na verejnú činnosť, pokúšanie od diabla a umývanie nôh. Prvou stavbou v osi Kalvárie je dolný kostol. Jeho súčasťou je kaplnka, dve veže a oltár v ich prízemí. Na jednej strane medzi kaplnkou a vežou je sakristia, na druhej strane byt strážcu Kalvárie. Kríž na kamennom podstavci stojí na svahu nad dolným kostolom. Sväté schody sú napodobeninou rímskych svätých schodov pri Lateránskej bazilike. Na štiavnickej kalvárii je 34 schodov a v každom z nich bola relikvia niektorého svätca. Stanica „Hľa človek“ (Ecce homo) je dvojetážová baroková kaplnka. V spodnej časti je figurálna scéna korunovanie trnám, v hornej výjav, v ktorom Pilát ukazuje Krista zástupu. Horný kostol pozostáva z oválnej lode medzi hranolovými vežami. Loď má vysoký polkruhovo ukončený portál medzi dvojicami iónskych stĺpov, poškodených počas vojnových udalostí r. 1945. V lodi je oltár zasadený do umelo vytvoreného kopca kalvárie. Na kalvárii je trojica krížov s telom Krista a dvoch lotrov, pod krížom postava P. Márie, apoštola Jána a Márie Magdalény. Pod oltárom je očištec. Boží hrob - kaplnka na opačnom svahu kopca obsahuje oltár a za ním hrob s mŕtvym telom Kristovým. Pri hrobe sochy troch žien s nádobami masť. Sedem kaplniek na ľavej znázorňuje utrpenie Kristovo. Sedem kaplniek na opačnej strane znázorňuje bolesti P. Márie. Od čias protitureckých bojov stála na vrchole „Scharfenbergu“ vartovka. Bola používaná ako pozorovateľňa a dávali sa z nej znamenia pred blížiacim sa nepriateľom.

Štôlna Bartolomej

je dnes hlavným dopravným, vetracím a odvodňovacím banským dielom podzemného skanzenu. Prehliadková trasa zahŕňa banské diela zo 17.-19.stor. a staré banské nástroje a zariadenia. Najcennejším exponátom je podzemný kónský ťažný gápel' z 2.pol. 19.stor., jediné zachránené zariadenie svojho druhu na Slovensku. Expozícia okrem fária do bane a jej prehliadky ponúka aj povrchovú expoziciu histórie baníctva na Slovensku. Ústie dedičnej štôlne Glanzenberg sa nachádza priamo v meste pri cestnej komunikácii na Kammerhofskej ulici. Štôlna prebieha pozdĺž komunikácie v pomerne malej hĺbke pod povrchom. Prslávlili ju návštevy viacerých panovníkov a významných osobností, na počesť ktorých boli v štôlni osadené pamätne tabule. Zaujímavosťou štôlne sú do kameňa vytesané cisárske schody. Navštívil ju anglický princ Charles.

Bergrichter - renesančná budova z konca 16. storočia, dnes je tu mineralogická expozičia SBM. Súčasťou je štôlna zo 16. storočia.

Starý zámok

Na výbežku Paradajzu postavili obyvatelia mesta už v 13. storočí kostol P. Márie, okolo ktorého bol cintorín. V 16. storočí vybudovali protitureckú pevnosť. Klenba nad hlavnou loďou chrámu bola zbúraná, čím vzniklo nádvorie. Z pôvodnej románskej stavby sú zachované obvodové múry pôvodného kostola, severný a južný múr presbytéria, sakristie, uhlové pilier, veže, kamenné ostena na 1.

poschodí. Gotickú prestavbu chrámu pripomínajú oporné piliere, rímse, točité schodište a konzoly. O stavebných úpravách v 16. storočí svedčia renesančné portály na 1. poschodí a pôvodné pomalovanie v tzv. rytierskej sále. V komplexe Starého zámku sa nachádza kaplnka sv. Michala - románska rotundová budova zložená z dvoch častí. Nadzemná časť, samotná kaplnka sa nazývala karnárium. Pochovávali sa odtiaľ telá zomrelých. Podzemná časť sa nazývala ossarium - kostnica. Do nej sa vkladali nezotreté kosti vybrané pri kopaní nových hrobov. Kaplnka mala polkruhový apsidu a drevenú povalu. Zvyšky fresiek pochádzajú zo 14. storočia. Vpravo od hlavného vchodu je hradná veža, pôvodne gotická s podjazdom, ktorým sa vchádzalo do zámku. Teraz má barokový vzhľad, ktorý dostala pri prestavbe na zvonovú vežu v r. 1777. Vo veži sú tri zvony. Bašta nazývaná „Himmelreich“ pochádza zo 14. storočia. Používala sa ako väznica a mučiareň. Dnes je tu múzeum s historickou expozíciou najmä remesiel.

Tajchy

V 17. a 18. storočí, keď bolo potrebné dobývať hlbšie položené ložiská a nepostačovala ľudská a zvieracia sila na pohon čerpacích a ťažobných zariadení sa ako jediná možná alternatíva energetického pohonu ukázala voda. Prírodné podmienky okolia Banskej Štiavnice nemali postačujúci zdroj vodnej energie a tak tu vytvorili sústavu umelých vodných nádrží, tajchov, v ktorých sa zhromažďovala voda z atmosférických zrážok a následne sa jej energetický potenciál využíval na pohon banských zariadení. Prvé snahy o výstavbu umelých vodných nádrží boli už na začiatku 16. stor. avšak až v 1. polovici 18. stor. došlo k ich rozsiahlej výstavbe a k vytvoreniu dômyselného banského vodohospodárskeho systému, ktorý nielenže zachránil banskoštiavnické baníctvo, ale súčasne znamenal, že na jeho energetickej základni sa vyvinula banská čerpacia technika, ktorá bola vzorom aj pre iné banské revíry na svete.

Banské múzeum v prírode

Banské múzeum v prírode je umiestnené asi 1 km západne od centra mesta. Rozkladá sa v údolí pod tajchom Klinger na okraji mesta. Už 40 rokov poskytuje návštevníkom jedinečný zážitok z prehliadky originálnych banských priestorov. Ako najstaršia a tematicky najrozsiahlejšia banícka expozícia na Slovensku ukazuje vývoj rudného baníctva v stredoeurópskom priestore od stredoveku do konca 20. storočia. Najväčšou exponát v podzemnej časti je gápel na konský pohon, ktorý je jediný takýto stroj- motor od banského výťahu, ktorý sa na Slovensku zachoval. Povrchová Geologická náučná expozícia na malej ploche prezentuje geologický vývoj Slovenska. Na geologickej mape a sedemdesiatich stanovištiach môžete vyhľadať horniny pochádzajúce z vášho rodiska. Sú tu sústredené jedinečné technické banícke pamiatky banskoštiavnického regiónu. Prehliadku podzemia absolvujete vystrojený prilbou, plášťom a lampou, čo je jedinečný zážitok, ktorého fotografie by nemali chýbať v žiadnom fotoalbeume cestovateľa (Mesto Banská Štiavnica, 2008, Slovenské banské múzeum, 2015).

Otázky a úloha pre žiakov

- V akom pohorí, akého pôvodu sa nachádza Banská Štiavnica?
- Čo je to gápel?
- Čo je to tajch? Na čo slúžili tajchy?
- Ktorý minerál vytvára holubníkovité kryštály?
- Na čom je postavená Kalvária z geologického hľadiska?
- Ako vznikli rudné šili v Štiavnických vrchoch?
- Zistite v akom architektonickom slohu je postavený Berggericht, Kalvária a Kostol sv. Kataríny.
- Čo sa vám v Banskej Štiavnici najviac páčilo a prečo?
- V štiavnickom ložisku sú žili so spoločenstvom kremeňa - galenit - sfalerit - chalkopyrit - pyrit a zlato. Ktoré kovy tvoria tieto rudy?
- Zistite tri významné svetové prvenstvá Banskej Štiavnice z oblasti baníctva.

9. zastavenie

Vyhne, kamenné more, vyhniansky travertín, termálne kúpalisko Vodný Raj

Autobus zaparkuje pred termálnym kúpaliskom. Zídeme k potoku popri hlavnej ulici Zelená značka vedie k moru. Modrá od autobusu vedie k Vyhnianskemu travertínu. Upozorníme žiakov, že sa stále nachádzame v sopečnom pohorí Štiavnických vrchov. Posledným rekreačným zastavením je kúpanie vo Vodnom raji.

Najväčšie gravitačne triedené kamenné more je na pravej strane Vyhnianskej doliny. Kamenné more tvoria bloky ryolitu, pórovitej, alebo celistvej sopečnej horniny ružovej farby. Kameň pripomína salámu s bielymi masnými očkami žilca. V niektorých blokoch je v puklinách fialový či bordový polodrahokam jaspis. Ryolitové balvany zaberajú plochu 5 ha. More vzniklo rozrušením ryolitovej kopy pravdepodobne pri zemetrasení. Najväčšie balvany sa skotúlali najďalej, smerom hore sa veľkosť blokov horniny znižuje. K rozpadu prispieva aj mrazové zvetrávanie. Jedna z najstarších prírodných rezervácií na Slovensku (1923). Súčasť náučného chodníka Andreja Kmeťa. Prírodná pamiatka Vyhniansky travertín je dielom prírody aj človeka. Travertínový stĺp s vodopádom pripomína hlavu mamuta. Má výšku asi 3,5 m. Voda z ktorej sa travertín usadzuje, vyteká z opustenej banskej štólne od r 1953. Vybudovali tu vtedy rezervoár pre miestne kúpalisko. minerálny prameň Vyhnianka je železitý s teplotou 38 °C. S ním súvisí vznik kúpeľov v r. 1497. Vytvor je tiež súčasť Kmeťovho náučného chodníka. 1473 - založenie najstaršieho pivovaru na Slovensku s nepretržitou prevádzkou (Bizubová, 2008, Karolčík, 2007).

Otázky a úloha pre žiakov

- Vysvetlite vznik kamenného mora?
- Do ktorej skupiny hornín podľa pôvodu patrí ryolit a na čo sa využíva?
- Ako vzniká travertín a do ktorej skupiny hornín podľa pôvodu patrí?
- Vo Vyhníach je už viac ako 540 rokov pivovar. Ktorá surovina je pre výrobu piva najdôležitejšia? Prečo zriadili pivovar práve tu?

Návrat realizujeme z Vyhní cez Žarnovicu, Horné Hámre, pohoriami Pohronský Inovec a Vtáčnik s ukázkami kopaničiarskeho osídlenia (štále), obec Veľké Pole, Partizánske, Hradište, Bánovce nad Bebravou, cez Považský Inovec do Trenčína (cca 18.00)

Otázky a úloha pre žiakov

- Čo sú to kovanice, prečo vznikali, čím sa zaoberali ich obyvatelia?
- Prečo sa nachádza v Pohronskom Inovci andezit?

2.4 Zhodnotenie a využitie výsledkov exkurzie

Zhodnotenie exkurzie môžeme realizovať vo viacerých rovinách. Formálne dáme správu vedeniu školy (Príloha 6). Z hľadiska manažmentu kvality s cieľom lepšie vyhovieť žiakom pri príprave a realizácii ďalšej exkurzie vyhodnotíme dotazník pre žiakov (Príloha 7). Nie všetkým sa dá vyhovieť naraz, každému sa páči a zaujme ho niečo iné, ale spätná väzba je pre učiteľa dôležitá, aby nepodľahol ilúzii, že pripravil pre žiakov to najlepšie a najzaujímavejšie. Dobrý pocit učiteľa z toho, že žiaci výlet, či exkurziu ocenili je na nezaplatenie a vyvažuje námahu, ktorú učiteľ do prípravy a realizácie exkurzie vložil. Hlavnou rovinou hodnotenia je hodnotenie práce a správania žiakov na exkurzii, rie v teréne a príprava a hodnotenie skupinovej práce na záverečných prezentáciách po návrate do školy. V prezentácii žiaci predstavia priebeh exkurzie, doplnia fotografiami, videosekvenciami a podobne. Dôraz pri hodnotení dávame na sebahodnotenie žiakov. Žiaci by si mali odpovedať na tieto otázky: Bol som pripravený teoreticky podľa pokynov učiteľa? Mal som všetky potrebné veci, pomôcky, výstroj? Ako sa nám spolupracovalo v skupine? Kto sa ako podieľal na spoločnej práci? Ktoré stránky našej prezentácie sú dobré, ktoré by sa mohli zlepšiť? Čo je zlé, chybné? Ako by sme to urobili, ak by sme to mohli urobiť znovu? Čo sa nám najviac páčilo? Čo sa nám nepáčilo? a podobne. Nasleduje vyhodnotenie učiteľom. Vhodné je pripraviť test z učiva a informácií týkajúcich sa exkurzie (Príloha 8). Test môžu žiaci robiť tiež formou súťaže skupinovo, alebo ho použijeme na zistenie zmeny vo vedomostiach jednotlivcov (v tom prípade zadávame podobný test pred exkurziou). Žiaci tiež môžu navštívené miesta, povrchové celky, rieky, mestá vyznačiť na obrysovej (tzv. slepej) mape. Veľmi zaujímavé môžu byť postery, ktoré pracovné skupiny žiakov pripravujú namiesto elektronickej prezentácie. Najlepšie postery vystavíme v priestore školy.

ZÁVER

V predkladanej OPS som uviedol postup pri plánovaní, realizácii a vyhodnotení exkurzie, ktorý je inšpiratívny. Záujemca o uplatnenie mojej OPS si môže na základe uvedených postupov pripraviť originálnu svoju exkurziu. Mojm cieľom bolo zachytiť všetky súvislosti exkurzie. Didaktická stránka je najdôležitejšia, exkurzia je plnohodnotným a potrebným spôsobom vyučovania. Overuje teoreticky nadobudnuté poznatky žiakov a schopnosť ich použitia v reálnom svete. Legislatívnu stránku by učitelia nemali podceňovať, chránia tým seba aj žiakov. Myslím si, že exkurzia, ktorú učiteľ pripravuje s chuťou a cieľavedome plánuje, ktorá sa potom vydarí a ocenia ju žiaci, prípadne rodičia, či kolegovia a vedenie školy, môže byť účinným preventívnym prostriedkom proti efektu „vyhorenia“ z náročnej učiteľovej práce. Ďalším bonusom exkurzie môže byť zlepšenie klímy v triede, vzťahov s učiteľom. Žiaci sú mimo domova, v niektorých situáciách sa ocitnú prvý krát a musia sa spoľahnúť na seba. Spoznávajú a overujú svoje schopnosti a možnosti. Rozvíjajú kľúčové kompetencie. Dôležitý proces nastáva po návrate z exkurzie, kedy žiaci spracujú získaný materiál, prezentujú výsledky a sebahodnotenie. Exkurzia je učenie pre život – autentické vyučovanie.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. BIZUBOVÁ, M. Prírodné krásy Slovenska: Kamene. 1. vyd. Bratislava: DAJAMA, 2008. ISBN 978-80-89226-48-1.
2. DVOŘÁK, P. Moravianska Venuša. 1. vyd. Moravany nad Váhom: Rak Budmerice, 2004. ISBN 80-85501-31-7.
3. FERIANC, Š. Exkurzia ako didaktický fenomén. Acta universitatis Matthiae Belii: Spoločenskovedná sekcia. 1997, č. 1, s. 69-76.
4. KAROLČÍK, Š. Zábavne i záhadne o Slovensku: Multimediálna encyklopédia [CD]. Univerzita Komenského v Bratislave. 2007. ISBN 978-80-223-2267-6.
5. KAŠIAR, J. Školské výlety a exkurzie. Verejná správa. 2011, 6/2011, s. 60-62.
6. MIŠÍK, M. *Geologické exkurzie po Slovensku*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1976. ISBN 67-332-76.
7. PETTY, Geoffrey. 2006. Moderní vyučování. Vydanie. 4. Překlad Štěpán Kovařík. Praha: Portál, 2006, 380 s. ISBN 80-736-7172-7.
8. Školské exkurzie a výlety. 2008. Interné usmernenie riaditeľa školy. Piaristické gymnázium Jozefa Braneckého v Trenčíne
9. TOLMÁČI, L., LAUKO, V., GURŇÁK, D., KRIŽAN, F. 2008. Geografická exkurzia – nástroj praktického vzdelávania (aplikácia na Slovensku). BRATISLAVA: Iuventa 2008 ISBN: 978-80-8072-080-3
10. TUREK, I. Didaktika. 3. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 974-80-8168-004-5.
11. VARGOVÁ, M. Metodika pracovnej výchovy a pracovného vyučovania. Nitra: Pedagogická fakulta Univerzity Konštantína filozofa v Nitre, 2007. ISBN 978-80-8094-0.
12. ŽOLDOŠÍK, K. Východiská primárneho prírodovedného vzdelávania. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 2006. ISBN 80-224-0935-9.

Internetové zdroje

13. Banícke a technické pamiatky. Mesto Banská Štiavnica [online]. 2008 [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: <http://www.banskastiavnica.sk/navstevnik/banicke-dedicstvo-a-historia/technicke-zaujímavosti.html>
14. Banské múzeum v prírode. Slovenské Banské múzeum [online]. [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: <http://www.muzeumbanske.sk/banske-muzeum-v-prirode/>
15. BLAŠKO, M. Kvalita v systéme modernej výučby [online]. Košice: Technická univerzita, 2013 [cit. 2015-02-05]. ISBN 978-80-553-1281-1. Dostupné z: <http://web.tuke.sk/kip/main.php?om=1300&res=low&menu=1310>
16. Čertova pec. SKonline network [online]. 2012 [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: <http://www.skonline.sk/priroda.php?id=956>

17. História hradu. Záujmové združenie Hrad Beckov [online]. 2015 [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: <http://www.hrad-beckov.sk/o-hrade/historia-hradu/>
18. Kalvária. Mesto Nitra [online]. [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: <http://www.nitra.sk/news.php?extend.428.154>
19. Kostolec: Veľkomoravský veľmožský dvorec v Ducovom. MÁJSKY, J. Trekking.CZ [online]. 2010 [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: <http://www.treking.cz/regiony/kostolec-ducove.htm>
20. Obtočník Váhu. Geoview.info [online]. 2008 [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: http://sk.geoview.info/obtocnik_vahu,81005149w
21. Relikvia Kristovej Krvi. Farnosť svätého Benedikta opáta a Panny Márie Hronský Beňadik - kláštor pallotínov [online]. [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: <http://benadik-klastor.sk/relikviar-kristovej-krvi/>
22. SKALNÉ OBYDLIA BRHLOVCE. Tekovské múzeum v Leviciach [online]. [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: <http://www.muzeumlevice.sk/index.php?mnu=EXBR>
23. Štátny vzdelávací program pre gymnáziá, prierezové témy. 2014 [online]. statpedu.sk, [cit. 3.4..2014]. Dostupné na www: <http://www.statpedu.sk/sk/Statny-vzdelavaci-program/Statny-vzdelavaci-program-pre-gymnaziaISCED-3a/Prierezove-temy.alej>
24. Štátny zoznam osobitne chránených častí prírody SR: Prírodná pamiatka Obtočník Váhu. SAŽP [online]. 2007 [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: <http://uzemia.enviroportal.sk/main/detail/cislo/116>
25. Veľký jarok. SKonline network [online]. 2012 [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: <http://www.skonline.sk/priroda.php?id=956>
26. Vyhláška 282/2009 Z.z.o stredných školách. In: Zbierka zákonov. 2014. Dostupné z: http://jaspi.justice.gov.sk/jaspiw1/htm_zak/jaspiw_mini_zak_zobraz_clanok1.asp?k_otva=k1&skupina=1
27. Vyhláška 320/2008 Z.z. Z.z. o základnej škole. In: Zbierka zákonov. 2011. Dostupné z: http://jaspi.justice.gov.sk/jaspiw1/htm_zak/jaspiw_mini_zak_zobraz_clanok1.asp?k_otva=k1&skupina=1
28. Zákon 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní: školský zákon. In: Zbierka zákonov. 2015. Dostupné z: http://jaspi.justice.gov.sk/jaspiw1/htm_zak/jaspiw_mini_zak_zobraz_clanok1.asp?k_otva=k1&skupina=1

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha 1 Informovaný súhlas zákonného zástupcu o školskej exkurzii a výlete

Príloha 2 Žiadosť o povolenie školskej exkurzie, výletu

Príloha 3 Organizačná smernica č.4/2002 ŠKOLSKÉ EXKURZIE A VÝLETY

Príloha 4 EXKURZIA – VÝLET – Pokyny pre žiakov

Príloha 5 Pravidlá správania sa žiakov na exkurzii a výlete

Príloha 6 Správa o priebehu a vyhodnotení školskej exkurzie, výletu

Príloha 7 Dotazník – exkurzia, výlet očami žiakov

Príloha 8 Test

Príloha 1 Informovaný súhlas zákonného zástupcu o školskej exkurzii výlete

Informovaný súhlas zákonného zástupcu žiaka

s podmienkami hromadnej školskej akcie – školský výlet a školská exkurzia

V zmysle § 2 písm.y) a § 30 ods. 7 a § 152 zákona č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ďalej v zmysle § 7 ods. 1,2 a 8 vyhlášky 320/2009 Z.z. o základných školách, ďalej v zmysle § 7 ods. 1, 2, 3, 7 a 8 vyhlášky 282/2009 Z.z. o stredných školách, ďalej podľa organizačnej smernice Piaristického gymnázia Jozefa Braneckého v Trenčíne a školského poriadku Vás informujeme o organizovaní a podmienkach hromadnej školskej akcie.

Termín: 22. – 23- 6. 2011

Miesto: Trenčín (cca 7.00) – Beckov – Moravany nad Váhom – Nitra – Brhlovce – Banská Štiavnica (prenocovanie) – Vyhne (aquapark) – Trenčín (cca 18.00)

Ciele: terénne poznávanie Slovenska z geologického, fyzicko-geografického, biologického a historického hľadiska v súlade s obsahom učebných plánov pre terciu (exkurzia je forma vyučovania), žiaci budú aktívne pracovať – učiť sa, o jednotlivých zastaveniach budú referovať a výstupom bude prezentácia alebo plagát o priebehu celej akcie (žiaci budú hodnotení známku pre biológiu a geografiu), rekreácia, zábava, zlepšenie sociálnej klímy v triede, lepšie sebaopoznanie, tréning sociálnych kompetencií (spolupráca, disciplína, ohľaduplnosť, organizačné schopnosti)

Stravovanie: individuálne (deťom treba zabaliť suché potraviny, netreba sa spoliehať na zastavenia za účelom nákupu potravín) + teplá večera v cene 2,1 € v školskej jedálni v mieste prenocovania

Ubytovanie: v telocvični ZŠ J. Horáka v Banskej Štiavnici (k dispozícií sú sprchy a WC) v cene 1 € na žiaka

Doprava: objednaný autobus z CK

Predpokladané náklady na žiaka (okrem individuálnej stravy a vreckového): 29 € (poistenie, cestovné, parkovné, vstupy do geoparku, aquaparku, múzeí, nocľah, večera)

Na čo treba nezabudnúť: preukaz poistenca zdravotnej poisťovne, pršíplášť, karimatka (alebo nafukovačka), spacák, ceruzka, zápisník, podľa možnosti fotoaparát, športové oblečenie (ľahšia turistika, pohyb v meste), plavky, iné (podľa individuálnej potreby a zváženía rodičov)

Žiak je povinný dodržiavať školský poriadok, riadiť sa pokynmi pedagogického dozoru a dodržiavať zásady bezpečného správania sa. Svojím podpisom potvrdzujem, že som bol informovaný/á o podmienkach tejto školskej akcie a riadne poučený o dôsledkoch môjho súhlasu.

Súhlasím - nesúhlasím s tým, aby sa tejto akcie zúčastnil/zúčastnila môj syn/moja dcéra (meno žiaka)Ďalej súhlasím s prípadným rozchodom v meste Banská Štiavnica v trojčlenných skupinách žiakov.

podpis zákonného zástupcu žiaka:....., telefonický kontakt

Príloha 2 Žiadosť o povolenie školskej exkurzie, výletu

Mgr. Tomáš Sluka, učiteľ, Piaristické gymnázium Jozefa Braneckého v Trenčíne

Pre:

Riaditeľ PGJB TN
Palackého 4
91250 Trenčín

V Trenčíne 10. máj 2011

Žiadosť o povolenie školskej exkurzie a výletu

Žiadam o povolenie exkurzie a výletu pre triedu terciu.

Termín: 22. – 23- 6. 2011

Miesto: Trenčín (cca 7.00) – Beckov – Moravany nad Váhom – Nitra – Brhlovce – Banská Štiavnica (prenocovanie) – Vyhne (aquapark) – Trenčín (cca 18.00). Zastavenia sú zamerané najmä na geologické pozoruhodnosti Slovenska.

Ciele, zameranie exkurzie:

- rozvoj kľúčových kompetencií: interaktívne využívanie nástrojov, kooperácia, autonómne konanie
- rozvoj zručností a vedomostí žiakov v prierezových témach ochrana života a zdravia, tvorba projektu a prezentačné zručnosti, osobnostný a sociálny rozvoj, environmentálna výchova
- poznávať pozoruhodné miesta a javy Slovenska v súvislosti s učivom pre terciu z biológie (geológie) aj v širších geografických a historických súvislostiach s uplatnením regionálneho princípu
- uplatnenie medzipredmetových vzťahov – prierezových tém
- učiť žiakov zhromažďovať, spracovať, triediť a prezentovať získané informácie
- vychovávať ku kamarátstvu, spolupráci, dodržiavaniu pravidiel, rešpektovaniu rozdielov
- viesť k samostatnosti, systematickosti, presnosti a zodpovednosti pri plnení úloh
- rozvíjať logické, tvorivé myslenie pomocou problémových úloh
- upevniť, zopakovať teoretické poznatky
- rozvíjať kladný emocionálny vzťah ku krajine

Účastníci: (žiaci a pedagogický sprievod) podľa priloženého zoznamu (príloha 1 žiadosti).

Program exkurzie: Na uvedenej trase na jednotlivých zastaveniach budú krátke výstupy žiakov, alebo učiteľov o mieste (geológia, geografia, biológia, história), žiaci zhromažďujú materiál – podľa možnosti prírodniny, fotodokumentáciu, krátke videozáznamy, nákresy, zápisy, riešia problémové úlohy, odpovedajú na otázky učiteľov. Materiál následne spracujú a prezentujú v škole. Práca žiakov sa priebežne aj sumárne vyhodnotí. Žiaci vyplnia dotazník spätnej väzby. Realizujú sebahodnotenie výsledkov svojej práce a správania sa na exkurzii.

Stravovanie: individuálne + teplá večera v školskej jedálni v mieste prenocovania

Ubytovanie: v telocvični ZŠ J. Horáka v Banskej Štiavnici (k dispozícií sú sprchy a WC)

Doprava: objednaný autobus z „CK Pegas TOUR“

Predpokladané náklady na žiaka (okrem individuálnej stravy a vreckového): 29 € (poistenie, cestovné, parkovné, vstupy do geoparku, aquaparku, múzeí, nocľah, večera)

Zamestnanci: cestovný príkaz

Informovaný súhlas zákonných zástupcov žiakov: znenie informovaného súhlasu (príloha 2 žiadosti, podpísané súhlasy u vedúceho exkurzie, odovzdanie súhlasu podľa zoznamu v prílohe 1– uvedení sú len tí žiaci, ktorých zákonní zástupcovia dali i. súhlas)

Bezpečnostné opatrenia: príloha 3 – podpísaný zoznam o poučení (príloha 4 žiadosti)

Ďakujem
Mgr. Tomáš Sluka

Prílohy k žiadosti:

- 1 Účastníci (žiaci, pedagogický sprievod, vedúci exkurzie, inf. súhlas zákonných zástupcov)
- 2 Informovaný súhlas zákonného zástupcu žiaka
- 3 Bezpečnostné opatrenia
4. Podpísané poučenie o zásadách a dodržiavaní bezpečnosti na exkurzii – kópia

PIARISTICKÉ GYMNÁZIUM JOZEFA BRANECKÉHO, PALACKÉHO 4, TRENČÍN

ŠKOLSKÉ EXKURZIE A VÝLETY

Riaditeľ Piaristického gymnázia Jozefa Braneckého v Trenčíne vydáva k organizovaniu školských exkurzií a výletov toto usmernenie:

1. Exkurzie sú súčasťou výchovy a vzdelávania. Na ich absolvovanie možno vyhraďiť jeden deň školského vyučovania.
2. Školskú exkurziu povoľuje riaditeľ školy na základe žiadosti príslušného triedneho učiteľa. Prílohou žiadosti je Plán organizačných opatrení. Plán organizačných opatrení musí obsahovať:
 - názov a zámer akcie, termín,
 - trasu a miesto pobytu,
 - počet účastníkov (žiacov a sprievodcov),
 - meno vedúceho a počet členov pedagogického zboru,
 - miesto a hodinu zrazu a návratu,
 - spôsob dopravy,
 - program na každý deň,
 - podmienky stravovania a ubytovania,
 - bezpečnostné opatrenia.
 - záväzok úhrady nákladov
 - preukázateľný súhlas rodičov zúčastnených žiakov
3. Školské exkurzie možno organizovať len ak sú súčasťou plánu exkurzií na príslušný školský rok.
4. Plán exkurzií sa zostavuje na školský rok na základe podkladov predmetových komisií, ktoré pre každý ročník vyberú jednu tematickú odborne zameranú exkurziu.
5. Školské výlety konané v čase vyučovania sa nepovoľujú. Školské výlety možno konať v čase mimo vyučovania. Ak sa školský výlet koná v čase mimo vyučovania a v pracovný deň, nesmie termín konania školského výletu kolidovať s plánovanou akciou školy podľa Kalendária platného na príslušný školský rok.
6. Ak sa školská exkurzia koná v dňoch pracovného voľna alebo v dňoch pracovného pokoja, náleží pedagogickému dozoru za príslušné dni možnosť čerpať náhradné voľno.
7. Ak sa školská exkurzia, alebo školský výlet koná v nedeľu alebo v prikázaný sviatok, pedagogický dozor je povinný umožniť účastníkovi exkurzie účasť na celej svätej omši.
8. Na exkurziách a výletoch sa môžu zúčastniť iba žiaci, ktorých zdravotný stav vyhovuje podmienkam a programu akcie. Pedagogickým zamestnancom, ktorí sú poverení vedením exkurzie alebo výletu sa zakazuje brať so sebou vlastné deti, ak nie sú žiakmi príslušných tried alebo škôl zúčastnených na akcii. Žiakov treba vopred poučiť o celom programe, organizačných opatreniach a primeranom výstroji. Povinnosťou vedúceho je skontrolovať výstroj a vybavenie žiakov.
9. Na exkurzie a výlety si triedy zabezpečia vyhradené autobusy, alebo oddelenia v železničných vozňoch, ktoré musia byť viditeľne označené. V autobuse musia

žiacov sprevádzať najmenej dvaja pedagógovia. Harmonogram exkurzie alebo výletu musí umožniť primeranú regeneráciu vodiča a žiakov.

10. Pri exkurziách alebo výletoch do hôr treba postupovať len po označených turistických chodníkoch, nepoužívať skratky a vyhýbať sa letným snehovým poliam. Horolezecké túry so žiakmi sa nepovoľujú. Žiaci môžu používať uzavreté lanovky, otvorené sedačky len žiaci septimy alebo starší. Pri prechode cez vodnú plochu sa môžu použiť len hromadné verejné dopravné prostriedky.
11. Kúpanie je povolené iba na kúpaliskách schválených útvarami hygieny a epidemiológie. Žiaci, ktorí nevedia plávať sa môžu zdržiavať iba v priestore pre neplavcov pod dozorom inštruktora.
12. Pri plaveckom výcviku, alebo kúpaní sa v hlbokej vode môže do vody vstúpiť súčasne najviac 10 žiakov pod dozorom jedného učiteľa (inštruktora). Dozor musí zabezpečiť osoba, ktorá vie plávať a poskytovať prvú pomoc.
13. Člnkovanie sa je povolené iba na stojatých a strážených vodných plochách. Na člnu musí byť sprievodca - dobrý plavec a každý žiak musí mať záchranný pás - vestu.
14. Žiaci musia na exkurzii alebo výlete rešpektovať príkazy vedúceho, inštruktorov a horskej služby, polície. Bez povolenia sa nesmú rozchádzať, vzdalovať a narúšať program. Žiaci, ktorí porušili disciplínu musia vyjsť z vody a ďalší pobyt vo vode sa im môže zakázať.
15. Triedny učiteľ je povinný zabezpečiť pedagogický dozor počas školskej exkurzie alebo školského výletu podľa platných predpisov. Na 25 žiakov sa určuje jeden pedagogický zamestnanec.
16. Triedny učiteľ zabezpečí pre účastníkov exkurzie odhlásenie zo stravy v školskej jedálni najneskôr päť pracovných dní pred nástupom exkurzie.

V Trenčíne 1.9.2008

Mgr. Ján Vojtek
riaditeľ

Príloha 4 EXKURZIA – VÝLET – Pokyny pre žiakov

Milí žiaci,

22.6.2011 (streda) o **6.45** sa stretneme pred odchodom na exkurziu spojenú s výletom zameranú na geologické zaujímavosti Slovenska. **Zraz bude na parkovisku pred plavárňou** pri reštaurácii Koliba. Vrátime sa 23.6. asi o 18. tej hodine.

Zastavíme sa na týchto miestach:

Trenčín (cca 7.00) – Beckov – Moravany nad Váhom – Nitra – Brhlovce – Štiavnické Bane (Geopark – náučný chodník – ľahšia turistika) – Banská Štiavnica (prenocovanie) – Vyhne (aquapark) – Trenčín (cca 18.00).

O týchto miestach budete podľa vylosovania ostatným podávať informácie. Vždy bude určená jedna skupina pre jedno miesto. Z miesta si urobíte fotografie, prípadne zápis, náčrt, či videozáznam, pozbierate prírodniny (podľa pokynov učiteľov, ak miesto nebude chránené). Pozbieraný materiál spracujete doma, alebo v škole do prezentácie, ktorá bude vyhodnotená a oznámkovaná.

V Banskej Štiavnici budeme večerať v školskej jedálni a nocovať v telocvični.

Čo si treba vziať: jedlo, vreckové podľa potreby (všetko je už zaplatené, takže peniaze nepotrebuje), kartička poistenca, študentská karta, karimatka (nafukovačka), spacák, oblečenie na spanie, hygienické potreby, krém na opalovanie, fľaša na vodu, oblečenie na ľahkú turistiku (ale aj do mesta), plavky, uterák, pršiplášť, lopta (stačia dve na celú triedu), fotoaparát (podľa možnosti), zápisník, ceruzka, iné (podľa rady rodičov a vlastného uváženia).

Váš učiteľ

Mgr. Tomáš Sluka
slukat@piar@gtn.sk

Príloha 5 Pravidlá správania sa žiakov na exkurzii a výlete

Na školskom výlete, alebo exkurzii sú žiaci povinní:

- a) dodržiavať Školský poriadok Piaristického gymnázia Jozefa Braneckého, denný režim školskej akcie, poriadok ubytovacieho zariadenia, športového areálu, nočný pokoj, pravidiel bezpečnosti, požiarnej ochrany, pokyny sprievodnej osoby v podniku a ďalšie všeobecne právne predpisy, vrátane pravidiel správania sa v chránených územiach Slovenskej republiky
- b) zúčastňovať sa všetkých činností stanovených plánom exkurzie a denným programom
- c) riadiť sa pokynmi vedúceho školskej akcie, pedagogického dozoru a sprievodnej osoby
- d) udržiavať poriadok vo svojich izbách, ubytovacom zariadení a areáli ubytovacieho zariadenia
- e) zúčastňovať sa činností vo vhodnom oblečení a s určeným výstrojom
- f) okamžite informovať pedagogický dozor o úraze a zhoršení zdravotného stavu seba aj ďalších žiakov
- g) absolvovať školskú akciu bez vplyvu omamných a návykových látok vrátane alkoholu
- h) podrobiť sa orientačnej dychovej skúške alebo orientačnému vyšetreniu testovacím prístrojom na zistenie alkoholu a omamných alebo psychotropných látok v súlade so zákonom NR SR č. 214/2009 Z.z.
- i) uhradiť škodu na majetku, ktorú spôsobil úmyselne alebo vlastnou nepozornosťou
- j) pri prechádzaní cez pozemné komunikácie využívať priechody pre chodcov, prechádzať organizovane, pozorne a vzhľadom na cestnú premávku neohrozovať jej bezpečnosť a seba samých
- k) počas školskej akcie rešpektovať výstražné znamenia.

Uvedeným pravidlám som porozumel a svojím podpisom sa zaväzujem ich dodržiavať.

Meno žiaka	Podpis žiaka
XX	
XY	
atď.	

Toto poučenie sa vzťahuje k exkurzii, výletu dodňa.....

Príloha 6 Správa o priebehu a vyhodnotení školskej exkurzie, výletu

Správa zo školskej exkurzie, výletu

V dňoch 22.-23.6.2011 sa uskutočnila povolená školská exkurzia triedy tercia spojená s výletom. Počet žiakov 22, Pedagogický sprievod: Mgr. Tomáš Sluka (vedúci exkurzie), RNDr. Alexander Doms. Program exkurzie bol dodržaný. Nikomu sa nič nestalo. U dvoch žiakov sa vyskytla počas jazdy autobusom kinetóza (vracanie). Správanie žiakov bolo v súlade so školským poriadkom. Jeden žiak stratil mobilný telefón. Na základe vyúčtovania nákladov som jednotlivým žiakom vrátil 2,67€, alebo 7,67€ (neboli v aquaparku). Doklady o zaplatení služieb a tovarov mám k nahliadnutiu u seba. Žiaci budú spracovávať získaný materiál, vytvoria prezentácie a prebehne hodnotenie a známkovanie ich práce. Prezentácie budú na hodine biológie (27.6.2011, tretia vyučovacia hodina), alebo geografie (28.6.2011, prvá vyučovacia hodina).

Príloha 7 Dotazník – exkurzia, výlet očami žiakov

Prosím, odpovedz na nasledujúce otázky. Snaž sa o konkrétne odpovede. Tento dotazník mi môže pomôcť pri príprave ďalšej exkurzie. Dotazník je anonymný, nepodpisuj sa. Ďakujem za Tvoje odpovede.

1. Čo sa Ti na exkurzii najviac páčilo, a prečo?

2. Naučil si sa niečo nové? Čo?

3. Pomohla Ti exkurzia lepšie porozumieť teoretickému učivu z hodín v škole?
Ktorému konkrétne?

4. Návštevy ktorých miest boli podľa Teba zbytočné?

5. Aká zastávka Ti na exkurzii chýbala?

6. Čo sa Ti na exkurzii nepáčilo? Prečo?

7. Ako sa správali Tvoji spolužiaci a učitelia?

8. Chcel by si sa aj v budúcnosti zúčastniť na podobnej exkurzii?

Označ správnu odpoveď, alebo odpovede zakrúžkovaním. V každej otázke je možných viac správnych odpovedí (od 0 do 4.) Boduje sa tak, že bod sa pripočíta za zakrúžkovanie správnej odpovede, aj za nezakrúžkovanie nesprávnej odpovede. Celkový maximálny počet bodov je 40. (Ak sa pomýliš, oprav chybu tak, aby to bolo zrozumiteľné, napr. aj slovné vysvetli).

- 1. Z ktorej horniny je kopec na ktorom postavili Štiavnickú Kalváriu?**
 - a) z vápenca
 - b) z ryolitu
 - c) zo žuly
 - d) z čadiča

- 2. Ktoré tvrdenie (tvrdenia) o Čertovej peci nie sú správne?**
 - a) má krasovú výzdobu
 - b) vznikla najmä činnosťou povrchovej tečúcej vody
 - c) obýval ju človek z doby bronzovej
 - d) je bohatým náleziskom dôkazov o človeku neandertálskom

- 3. Ktoré zastavenie na našej exkurzii spĺňa nasledujúcu charakteristiku?
„Spoločný výtvar prírody a človeka. Nachádza sa v Štiavnických vrchoch. Je súčasťou náučného chodníka Andreja Kmeťa“**
 - a) kamenné more vo Vyhniach
 - b) Vyhniansky travertín
 - c) tajchy
 - d) moraviansky Veľký jarok
 - .
 - .
 - .
 - .
 - .
 - .